

Anna Kondraciuk

Pełna chata eksponatów

Słownik starych przedmiotów Puszczy Białowieskiej

Ганна Кандрацюк

Поўна хата экспанатаў

Слоўнік старых прадметаў Белавежскай пушчы

Opracowanie: Anna Kondraciuk
Korekta: Natalia Gierasimiuk
Zdjęcia: Walenty Kondraciuk; Marcin Kondraciuk

Skład: Agencja Wydawniczo-Edytorska EkoPress Andrzej Poskrobko
tel. 085 742 11 13, e-mail: pracownia@list.pl
Druk: D3 Studio Wiesław Lewandowski

copyright by: Towarzystwo Ochrony Krajobrazu
Anna Kondraciuk
Narewka 2008

Informacje zawarte w 104 artykułach hasłowych folderu „Pełna chata eksponatów” sporządzone zostały w języku białoruskim w oparciu o:

- Publikację – „Этнаграфія Беларусі.” Беларускае Савецкае Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі, Мінск 1989
- Informacje zebrane podczas rozmów ze starszymi ludźmi.

W folderze wykorzystano zdjęcia wykonane w:

Muzeum i Ośrodka Kultury Białoruskiej w Hajnówce – str. 29, 31, 55, 59, 64, 65, 67, 68, 70, 71, 72, 74, 81, 89.

Muzeum Małej Ojczyzny w Studziwodach – str. 29, 70, 73.

Skansen w Białowieży – str. 10, 33, 35, 42, 63, 98, 101, 102, 103.

„Sioło Budy” – str. 16, 93, 94.

Klasopracowni języka białoruskiego przy Zespole Szkół w Narewce – str. 15, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 36, 37, 38, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 56, 58, 75, 79, 97, 99, 100, 107, 108, 109, 110, 111, 112.

Gospodarstwie pana Mikołaja Kalinowskiego w Mikłaszewie – str. 86, 87, 88, 89, 90, 91, 94.

Gospodarstwie pana Mikołaja Kondraciuka w Dubinach – str. 62, 66, 69, 76, 77, 78, 80, 81, 82, 92.

„Zagrodzie Stefana” w Nowoberezowie – str. 9, 12, 13, 14, 23, 32, 34, 45, 60, 61.

Змест

I. ХАТА І ЯЕ АБСТАЛЯВАННЕ 7	Матавіла 45	V. ТРАНСПАРТНЫЯ СРОДКІ 85
Хата 8	Сукала 46	Вупраж 86
Сенцы 9	Кросны 47	Хамут 87
Кухня 10	Ніты 48	Дуга 88
Печ 11	Бёрда 49	Аброць 89
Стол, лава 12	Чаўнок 50	Лейцы 90
Ложак, калыска 13	Качалкі 51	Падсядзёлак 91
Куфар 14		Шархуны 92
Журавель 15		Ворчык 93
	IV. ГАСПАДАРЧЫЯ ПРЫЛАДЫ 53	Аглоблі 94
II. ПРЫЛАДЫ ХАТНЯГА ўЖЫТКУ 17	Кош 54	Калёсы 95
Міска 18	Каробка 55	Сані 96
Лыжка 19	Сявенька 56	
Чыгун 20	Бязмен 57	VI. ТКАЦКІЯ ВЫРАБЫ 97
Таўкач 21	Цэбар 58	Ручнік 98
Спарышы 22	Кадаўб 59	Абрус 99
Збан 23	Балея 60	Сурвэтка 100
Гляк 24	Бочка 61	Дыван 101
Макатра 25	Каромысел 62	Палавік 102
Сальніца 26	Серп 63	Макатка 103
Маслабойка 27	Каса 64	Палатно 104
Прэс 28	Бабка 65	
Начоўкі 29	Мянташка 66	VII. АДЗЕННЕ І АБУТАК 105
Ступа 30	Цэп 67	Кашуля, фартух 106
Дзяжа 31	Вілы 68	Спадніца, гарсэт 107
Кубак 32	Граблі 69	Кажух, хустка 108
Лапата 33	Шуфлік 70	Кашуля, ганавіцы, пояс 109
Вілкі 34	Шуфель 71	Бурка, шапка-вушанка 110
Газоўка 35	Рэшата 72	Лапці, валёнкі, боты 111
Газавая лампа 36	Жорны 73	
Прас 37	Барана 74	
	Акучнік 75	
III. ПРЫЛАДЫ ДЛЯ АПРАЦОЎКІ ЛЬНУ 39	Ключка 76	
Прач 40	Матыка 77	
Церніца 41	Сякера 78	
Грэбень 42	Піла 79	
Трапло 43	Гэбель 80	
Калаўрот 44	Струг 81	
	Скобка 82	
	Свідравальныя інструменты 83	

Spis treści

I. DOM I JEGO WYPOSAŻENIE 7		
Chata 8	Motowidło 45	V. ŚRODKI TRANSPORTU 85
Sień 9	Skręcarka 46	Uprząż 86
Kuchnia 10	Krosno 47	Chomańto 84
Piec (piecz) 11	Nicielnica 48	Duha 88
Stół, ława 12	Płochy 49	Uzda 89
Łóżko, kołyska 13	Czółtenko 50	Lejce 90
Kufer 14	Maglownica 51	Siodełko 91
Żuraw 15		Janczary 92
		Orczyk 93
II. PRZEDMIOTY DOMOWEGO	IV. NARZĘDZIA GOSPODARCZE 53	Hołoble 94
UŻYTKU 17	Kosz 54	Wóz 95
Miska 18	Łubianka 55	Sanie 96
Łyżka 19	Kobiałka 56	
Sagan 20	Bezмян 57	
Tłuczek 21	Ceber 58	VI. WYROBY TKACKIE 97
Dwojaczki 22	Kadłubek 59	Ręcznik 98
Dzban 23	Balia 60	Obrus 99
Dzban 24	Beczka 61	Serwetka 100
Makutra 25	Nosidła 62	Dywan 101
Solniczka 26	Sierp 63	Chodnik 102
Maselnica 27	Kosa 64	Makatka 103
Prasa 28	Babka 65	Płótno 104
„Wanienka” 29	Osełka drewniana 66	
Stępa 30	Cep 67	VII. UBRANIE I OBUWIE 105
Dzieża 31	Widły 68	Koszula, fartuch 106
Kubek 32	Grabie 69	Spódnica, gorset 107
Łopata do chleba 33	Szufelka 70	Kożuch, chustka 108
Widły do garnków 34	Szufla 71	Koszula, spodnie, pas 109
„Hazouka” 35	Rzeszoto 72	„Burka”, czapka 110
Lampa naftowa 36	Żarna 73	Łapcie, walonki, buty 111
Żelazko 37	Brona 74	
	Socha 75	
III. NARZĘDZIA DO OBRÓBK I LNU 39	„Kluczka” 76	
Kijanka 40	Motyka 77	
Cierlica 41	Siekiera 78	
Grzebień 42	Piła 79	
Trzepaczka 43	Hebel 80	
Kołowrotek 44	Strug 81	
	„Skobla” 82	
	Świdry 83	

Уступ

Навучанне беларускай мове ў XXI ст. – гэта не простая справа. Вучні, найчасцей польскамоўныя, незалежна ад узросту, патрабуюць ад настаўніка займальных урокаў, узбагачаных песнямі, гульнямі, тэатральнымі настановамі і фільмамі. Таму кожны з педагогаў стараецца, каб яго сустрэчы з вучнямі былі вартасныя, незабыўныя і разнастайныя.

Аналізуючы літаратурныя тэксты, не раз прыходзіцца спасылацца на мінулыя часы. Тады з'яўляецца праблема, у які спосаб можна вобразна і каротка расказаць вучням пра нейкую рэч, якой яны ніколі не бачылі. Апрача экспанатаў, якія ёсць у рэгіянальным куточку ў класе, іншых дапаможных матэрыялаў у гэтай галіне настаўнік не мае. Гэта было штуршком для таго, каб быў створаны гэты буклет. Яго галоўная мэта – зацікавіць роднай мовай, нацыянальнай культурай, спадчынай нашых продкаў.

Артыкулы, што ўвайшлі ў гэтае выданне, каротка характарызуюць на беларускай і польскай мовах умовы жыцця беларусаў у мінулым. Тут знайшліся раздзелы: хата і яе абсталяванне, прылады хатняга ўжытку, прылады для апрацоўкі ільну, гаспадарчыя прылады, транспартныя сродкі, ткацкія вырабы, адзенне і абутак. Тут шмат прадметаў, якія ўжо зніклі або выйшлі з ужытку, але маюць культурна – гістарычнае значэнне.

Многіх фотаздымкаў не было б тут, каб не дапамога людзей, якія шчыра зберагаюць гэтыя скарбы. Сардэчна ім за гэта дзякую. Варта прыгадаць словы з верша Віктара Шведа „Поўна хата экспанатаў”:

Помню дзеда хату,
Поўну экспанатаў:
З карэнняў калыска,
Гліняная міска,
Драўляная лыжка,
Двайная гладышка,
Святыя іконы,
Круглы серп зублёны,
Вялікія кросны,
Кадаўбец дзівосны,
Каменныя жорны,
Дзяжа на хлеб чорны,
Стары калаўротак,
Са сноўніцай мотак,
Гладкая качалка,
Крэсіва – запалкі...
У нябыце хата
І ўсе экспанаты.

Спадзяюся, што сабраныя матэрыялы будуць карыснымі не толькі для вучняў і настаўнікаў беларускай мовы. Няхай гэтая інфармацыя дасць магчымасць пазнаёміцца з матэрыяльнай спадчынай нашых продкаў і паспрыяе ў тым, каб не адышла яна ў нябыт.

Wstęp

Nauczanie języka białoruskiego w XXI wieku jest rzeczą niezmiernie trudną. Uczniowie, dziś najczęściej polskojęzyczni, niezależnie od wieku, oczekują od nauczyciela atrakcyjnych lekcji wzbogaconych piosenkami, zabawami, przedstawieniami teatralnymi i filmami. I dlatego każdy z pedagogów stara się, aby jego spotkania z uczniami były wartościowe, niezapomniane i urozmaicone.

Analizując teksty literackie, niekiedy konieczne było odwołanie się do przeszłości. Powstawał wówczas problem, w jaki sposób można obrazowo i krótko opowiedzieć uczniom o jakimś przedmiocie, którego nigdy nie widzieli. Oprócz eksponatów znajdujących się w kąci regionalnym w klasie, brakuje bowiem innych materiałów z tej dziedziny. Było to więc impulsem do stworzenia tego folderu. Jego podstawowy cel to: pogłębienie zainteresowania językiem ojczystym, kulturą narodową i spuścizną naszych przodków.

Artykuły hasłowe, które weszły w jego skład, krótko charakteryzują w języku białoruskim i polskim warunki życia Białorusinów w przeszłości. Znalazły się tu rozdziały: dom i jego wyposażenie, przedmioty domowego użytku, narzędzia do obróbki lnu, narzędzia gospodarcze, środki transportu, wyroby tkackie, ubranie i obuwie.

Jest tu dużo zdjęć przedmiotów, które znikły albo wyszły z użytku, ale mają kulturowo – historyczne znaczenie.

Wiele fotografii nie znalazłoby tu swojego miejsca, gdyby nie pomoc ludzi, którzy szczerze strzegą tych skarbów. Serdecznie im za to dziękuję. Warto tu przypomnieć słowa wiersza Wiktora Szweda „Pełna chata eksponatów”:

*Pamiętam dziadka chatę
Pełną eksponatów:
Z korzeni kołyska,
Gliniana miska,
Drewniana łyżka,
Podwójna hladyszka, (dzban)
Święte ikony,
Okrągły sierp zublony, (z naciętymi ząbkami)
Wielkie krosno,
Kadłubek dziwosny, (dziwny)
Kamienne żarna,
Dzieża na chleb czarny,
Stary kałowrotek,
Ze snowarką motek,
Gładka kaczalka (magłownica),
Krześiwo – zapalki...
W zapomnieniu chata
I wszystkie ekspnaty. (tłum. A. Kondraciuk)*

Mam nadzieję, że z zebranych materiałów będą korzystać nie tylko uczniowie i nauczyciele języka białoruskiego. Niech te informacje dadzą możliwość poznania materialnej spuścizny naszych przodków i przyczynią się do tego, że nie odejdzie ona w niepamięć.

Хата і яе абсталяванне Dom i jego wyposażenie

Традыцыйны інтэр'ер хаты склаўся ў працэсе працяглага прыстасавання ўнутранай прасторы жылля да бытавых і гаспадарчых патрэбаў сялянскай сям'і. Раней абсталяванне жылля было нескладанае і вылучалася ўтылітарнай сціпласцю, практычнасцю і эканамічным выкарыстаннем жылой плошчы.

Tradycyjne wnętrze domu ukształtowało się w procesie ciągłego przystosowywania wewnętrznej przestrzeni budynku do mieszkalnych i gospodarczych potrzeb wiejskiej rodziny. Wcześniej wyposażenie domu było nieskomplikowane i wyróżniało się utylitarną skromnością, praktycznością i ekonomicznym wykorzystaniem powierzchni mieszkalnej.

ХАТА

адзіным будаўнічым матэрыялам з даўніх часоў была драўніна. Будавалі хаты найчасцей з хвой і елкі. На падрубку выкарыстоўвалі дуб. Іншыя пароды дрэў у жыллёвым будаўніцтве амаль не выкарыстоўваліся. Зруб хаты вязалі з акоранага або ачэсанага бярэвення. Каменны фундамент вядомы з XIX ст. У беларускіх хатах пераважала земляная і гліняная падлога (ток). У канцы XIX ст. яе пачала выцясняць драўляная падлога. Традыцыйным пакрыццём стрэх здаўна былі салом, дошкі, дранка, гонта, з XIX ст. ужываецца чарпаціца і бляха. Традыцыйны інтэр'ер хаты ўтварыўся ў працэсе працяглага прыстасавання ўнутранай прасторы жылля да бытавых і гаспадарчых патрэбаў сялянскай сям'і. Зараз сялянская хата ўсё больш напамінае гарадскую кватэру.

СНАТА

w dawnych czasach jedynym materiałem budowlanym było drewno. Domy budowano najczęściej z drewna świerkowego lub sosnowego. Na podwalinę, oprócz sosny, wykorzystywany był także dąb. Gatunki innych drzew w tego typu budownictwie prawie nie były wykorzystywane. Zrąb chaty wykonany był z okorowanych lub ociosanych bierwion. Kamienny fundament znany był od XIX wieku. W białoruskich chatach najczęściej spotykało się klepisko (udeptana ziemia lub glina). Tradycyjnym pokryciem strzech od dawna była słoma, deski, dranice, gont, od XIX w. wykorzystuje się dachówkę i blachę. Tradycyjne wnętrze chaty formowało się w procesie ciągłego przystosowywania przestrzeni do potrzeb socjalnych i gospodarczych rodziny. Obecnie wiejski dom coraz bardziej przypomina mieszkanie w mieście.

СЕНЦЫ

увайшоўшы ў хату, трапляем у сенцы. Служылі яны для гаспадарчых мэтаў. Тут знаходзілася хатняе начынне: вёдры, цэбры, маслабойкі і г.д. Адны дзверы вядуць у камору, другія – у халодныя пакоі. У сенцах была таксама лесвіца, якая вяла на гарышча. Летам у сенцах нават спалі.

SIEŃ

(sieny) – po wejściu do domu trafiało się do sieni, pełniły one funkcję gospodarczą. Były tu naczynia domowego użytku: wiadra, cebry z różną zawartością, maselnice itd. Często stały też żarna. Jedne drzwi prowadziły do spiżarni, drugie do letnich pokoi. W sieni była także drabina prowadząca na strych. Latem w sieni czasem się nawet spało.

КУХНЯ

з правага або з левага боку пры ўваходзе размяшчалася печ. Каля печы быў качарэжнік. У некаторых хатах вусце печы выходзіла ў сенцы, дзе знаходзіўся гаспадарчы закутак і куды выносіўся пячны інвентар, частка посуду і інш. рэчы хатняга ўжытку. Над вусцем печы замацоўвалася жэрдка, на якой сушылі адзенне. Супраць печы, каля ўваходу, размяшчаўся гаспадарчы вугал (бабін кут, мыцельнік), дзе каля дзвярэй стаяла кадушка з вадою, на лаве – драўляныя вёдры, сальніца, даёнка. На сцяне вісела кухонная паліца з посудам, побач – лыжачнік, ля дзвярэй на круку – будзённая верхняя вопратка. Частку памяшкання ад печы да кутняй сцяны займаў спальны пасціл – палаці. Каля вокнаў ставілі лавы, а на скрыжаванні лаў, на покуці, ставілі хлебную дзяжу – сімвал дастатку і дабрабыту. На покуці развешваліся абразы, аздобленыя ўзорнымі ручнікамі, пучкі асвечаных жытнёвых каласоў і траў, да столі падвешваўся павук. На покуці стаяў засланы абрусам стол, на ім пакідалі хлеб, прыкрыты ручніком ці абрусам.

KUCHNIA

z prawej lub z lewej strony od wejścia znajdował się piec. Obok pieca był kąt, w którym stały narzędzia niezbędne przy wypieku chleba. Przy kominie mocowało się żerdź, na której suszono ubranie. Naprzeciwko pieca, obok wejścia znajdował się gospodarczy kąt (babski kąt, kącik do mycia), gdzie obok drzwi stał ceber z wodą, na ławie – drewniane wiadra, solnica, naczynie do dojenia krów. Na ścianie wisiała kuchenna półka z naczyniami, obok – z łyżkami, przy drzwiach – na haczyku – codzienne wierzchnie okrycie. Część pomieszczenia od pieca do ściany zajmowało poślanie do spania. Obok okien stawiano ławy, na skrzyżowaniu których – w kącie (tzw. pokucie) – stawiano dzieżę – symbol dostatku i dobrobytu. W kącie wieszano obrazy ozdobione wzorzystymi ręcznikami, pęczki poświęconych kłosów i traw, na suficie zawieszano „pająka ze słomy”. Przed obrazami stał zaścielony obrusem stół, na którym kładło się chleb przykryty ręcznikiem lub obrusem.

ПЕЧ

прыстасаванне для прыгатавання гарачых страў, выпякання хлеба, абагравання памяшкання, сушэння і інш. Паводле будаўнічых матэрыялаў вядомыя былі печы: каменка, глінабітная і цагляная. У інтэр’еры хаты печ звычайна месціцца ў кухні, у бліжнім да ўваходу куце. Унутры печ мела под, на якім палілі дровы і гатавалі страву, пяклі хлеб, сушылі грыбы. У падпеччы трымалі розныя нехадавыя рэчы, а ў зімовыя маразы – свойскую птушку. У верхняй частцы быў прыпечак. Даўней на прыпечку вымуроўвалася ямка – ніша, куды згравалі гарачае вуголле. Прысыпаная попелам, яно доўга не гасла і выкарыстоўвалася замест запалак.

Верхняя частка печы (чарэнь, ляжанка) уяўляла сабой роўную пляцоўку, служыла месцам адпачынку, выкарыстоўвалася таксама для сушкі адзення, зерня, ягад, лекавых траў.

PIEC

(piecz); urządzenie przystosowane do przyrządzania gorących potraw, wypieku chleba, ogrzewania pomieszczenia, suszenia itd. Ze względu na materiał, z którego piec został zbudowany, znane były: kamienne, gliniane i z cegły. We wnętrzu domu piec zazwyczaj znajdował się w kuchni, w najbliższym do wejścia kącie. Wewnątrz pieca znajdowało się palenisko, na którym paliło się drewno i gotowało, pieczono chleb, suszono grzyby. W dolnej części pieca (w niszy) trzymano różne nieużywane rzeczy, a zimą ptactwo domowe. W górnej zaś części było wgłębienie, gdzie zgarniano gorące węgle. Przysypane popiołem długo nie gasły i wykorzystywane były zamiast zapalek.

Górna część pieca (leżanka) była równą płaszczyzną i służyła jako miejsce do odpoczynku, wykorzystywano ją także do suszenia ubrania, ziarna, jagód i ziół.

СТОЛ

від мэблі. Уяўляе сабой шырокую дошку – стальніцу прамавугольнай, квадратнай або круглай формы на чатырох ножках. Стол часта аздабляўся разьбой або тачэннем. У народным жыллі ён меў найчасцей простую форму, звычайна быў на скрыжаваных ножках (козлах). У інтэр’еры хаты стол займаў месца на покуці, звычайна быў накрыты абрусам.

ЛАВА

колішні від мэблі. Масіўная, доўгая, шырокая дошка, замацаваная на калодках ці ножках. У хаце звычайна былі дзве нерухомыя лавы ўздоўж сценаў, якія сыходзіліся на покуці. Лавы маглі мець спінку, часам упрыгожаную разьбой.

STÓŁ

(stoł); mebel powszechnie znany. W chacie jest to najczęściej szeroka deska – stolnica w kształcie prostokąta, kwadratu lub okrągła zamocowana na czterech nóżkach. Stół często ozdabiano się elementami rzeźby lub toczenia. W wiejskich mieszkaniach miał najczęściej prostą formę, zazwyczaj był na skrzyżowanych nóżkach (kozłach). We wnętrzu domu stół zajmował miejsce w kącie, zazwyczaj był przykryty obrusem.

ŁAWA

dawny typ mebla. Masywna, długa, szeroka deska zamocowana na pieńkach lub nóżkach. W domu były zwykle dwie nieruchome ławy ustawione wzdłuż ścian, schodziły się w kącie. Ławy mogły mieć oparcie, czasem nawet rzeźbione.

ЛОЖАК

від мэблі, прызначаны для адпачынку і сну. Ложак вядомы з часоў сярэднявечча. У народным жыллі набыў пашырэнне ў XIX ст., замяніўшы сабой у інтэр'еры хаты палаці, часам бытавалі адначасова. На ложак клаліся сяннік і пасцель. На дзень ложак засцілалі пошцілкай, клалі падушкі з узорыстымі навалачкамі. Сцяну ля ложка ўпрыгожвалі тканым ці маляваным дываном. Нярэдка ложак разам з пасцеллю ўваходзіў у пасаг маладой.

КАЛЫСКА

дзіцячы ложак; колішні від мэблі. Калыску рабілі з дошак ці рэчак, плялі з лазовых дубцоў, ракіты, карэння ў выглядзе доўгага кошыка. Падвешвалі яе на чатырох почапках да столі ці бэлькі, часцей да жэрдыкі, якая адным канцом затыкалася за бэльку.

ŁÓŻKO

(łożak); mebel przeznaczony do odpoczynku i snu. Łóżko jest znane z czasów średniowiecza. W mieszkaniach rozpowszechniło się w XIX w. zastępując w wyposażeniu domu „połaci” (prycze), czasem wykorzystywane jednocześnie. Na łóżko kładło się siennik i pościel. W ciągu dnia łóżko przykrywało się narzutą, kładło się na nim poduszki we wzorzystych poszewkach. Ścianę obok łóżka ozdabiano tkanym lub malowanym dywanem. Bardzo często łóżko wraz z pościelą wchodziło w skład posagu panny młodej.

KOŁYSKA

(kałyska); dziecięce łóżko; dawny rodzaj mebla. Kołyskę robiono w kształcie długiego koszyka z desek lub listewek, pleciono z witek łożowych, wierzbowych, z korzeni. Podwieszano ją na czterech uchwytach do sufitu lub belki, częściej do żerdzi, której jeden koniec wsunięty był za belkę.

КУФАР

с к р ы н я, с у н д у к; драўляная ёмістасць, у якой хавалі тканіны, адзенне, бялізну і каштоўнасці. У куфар збіралі пасаг маладой, а ў час вяселля перавозілі ў дом маладога. Куфры мелі выгляд масіўнай нізкай скрыні з плоскім векам (потым з пукатым векам). Рабілі іх з сасновых ці яловых дошак, на фігурных падстаўках – ножках, часта на драўляных ці каваных колцах, па баках мацавалі ручкі, на пярэдняй сценцы – унутраны замок ці зашчэпка для вісячага.

KUFER

(kufar); s k r z y n i a; drewniany pojemnik, w którym przechowywane były tkaniny, ubrania, bielizna i inne kosztowności. Do kufra zbierano posąg młodej, który w czasie wesela przewożono do domu pana młodego. Kufry swoim kształtem przypominały masywną, niską skrzynię z płaską pokrywą (wiekiem), potem z wypukłym wiekiem. Robiono je z sosnowych lub świerkowych desek, na kształtnych podstawkach – nóżkach, często na drewnianych lub kutych kółkach, z boków mocowano ręczki (uchwyty), na przedniej ścianie zamek lub skobel na kłódkę.

ЖУРАВЕЛЬ

традыцыйнае прыстасаванне пры студні для даставання вады. Укапаная ў зямлю саха, у развілцы якой замацаваны рухомы на металічнай восі рычаг – вага. Да верхняга канца рычага – вагі прывязаны драўляны шост з вядром, да ніжняга – процівага. У XX ст. на змену жураўлю прыйшоў калаўрот.

ŻURAW

(żurawiel); tradycyjny przyrząd przy studni służący do wyciągania wody. Był to zazwyczaj wkopany w ziemię gruby pał, w którego rozwidleniu mocowano na metalowej osi dźwignię – wagę. Do górnego końca dźwigni przywiązywano drewniany drąg z wiadrem, do dolnego – przeciwwagę. W XX wieku żuraw zaczęto zastępować kołowrotem.

vacat

KAMUNIKAT.ORG

Прылады хатняга ўжытку Przedmioty domowego użytku

Рэчы хатняга ўжытку – гэта посуд і іншыя прылады, якія служылі для шматразовага паўсядзённага выкарыстання.

Былі гэта рознага тыпу бандарныя і ганчарныя вырабы. Функцыянальная мэтазгоднасць і паўсядзённае ўжыванне абумоўлівалі сціпласць або поўную адсутнасць дэкору такіх прадметаў. Зрэдку такі посуд упрыгожвалі разьбой ці выпальваннем. Трымалі іх найчасцей у гаспадарчым кутку або ў сенцах.

Przedmioty domowego użytku to naczynia i inne sprzęty, które służyły do wielokrotnego, codziennego wykorzystania. Były to najczęściej różnego typu wyroby bednarskie i garncarskie.

Funkcjonalne przeznaczenie wszystkich sprzętów sprawiło, że wyróżniały się one skromnością i prawie całkowitym brakiem zdobień. Bardzo rzadko przedmioty takie były rzeźbione lub wypalane. Przechowywano je w tzw. gospodarczym kącie bądź w sieni.

МІСКА

традыцыйны ганчарны або такарны выраб; гліняная ці драўляная, звычайна глыбокая пасудзіна для ежы. Гліняныя міскі выраблялі з высокапластычнай гліны, паліваныя, чорназадымленыя, радзей проста абпаленыя. Аздаблялі глянцаваным арнамантам і аздобнай размалёўкай геаметрычнага, радзей расліннага, характару. Памеры розныя – ад маленькіх дзіцячых да вялікіх на 10-12 літраў. У побыце адну і тую ж міску выкарыстоўвалі для першай і другой страў. Часта ў ёй ставілі на стол ежу на ўсю сям’ю. Пасудзіны вялікіх памераў ужываліся і для іншых гаспадарчых мэт.

MISKA

tradycyjny garncarski albo tokarski wyrób; było to najczęściej gliniane albo drewniane, głębokie naczynie do podawania potraw. Gliniane miski wyrabiane były z wysokoplastycznej gliny, glazurowane, wypalane na czarno, rzadziej po prostu opalane. Ozdabiano je połyskującym ornamentem i ozdobnymi rysunkami przedstawiającymi geometryczne, rzadziej roślinne kształty. Miski były różnych rozmiarów – od małych dla dzieci, do wielkich – na 10-12 litrów. W życiu codziennym tę samą miskę wykorzystywano do pierwszego i drugiego dania. Często stawiano w takiej misce na stole jedzenie dla całej rodziny. Naczynia większych rozmiarów wykorzystywane były również do innych celów gospodarczych.

ЛЫЖКА

прадмет сталавага прыбора. Бывалі драўляныя, металічныя, касцяныя; мелі круглы ці авальны чарпачок і ручку – дзяржанне. У народным асяроддзі бытавалі драўляныя лыжкі (з асіны, бярозы, грушы) простых формаў, зрэдку аздобленыя на дзяржаннях. Вялікую лыжку, якой разлівалі страву, называлі апалонікам. Выраб лыжак нярэдка меў характар промыслу, якім займаліся майстры – лыжачнікі.

ŁYŻKA

narzędzie służące do spożywania pokarmu. Łyżki bywały drewniane, metalowe, z kości; miały okrągły lub owalny czerpak i rączkę – uchwyt. Wśród ludu najbardziej rozpowszechnione były łyżki drewniane (z osiki, brzozy, gruszy) o prostych formach (kształtach), rzadko były ozdabiane uchwyty (trzonki). Wielką łyżkę, którą nalewano potrawę, nazywano czerpakiem (łyżką wazową). Wyrób łyżek niejednokrotnie miał charakter przemysłowy. Zajmowali się nim majstrowie – tzw. „łyżaczники”.

ЧЫГУН

саган; кухонны гаршчок вялікіх або малых памераў, жалезны або медны, выкарыстоўваўся на вёсцы для прыгатавання ежы. Чыгун са стравай найчасцей устаўлялі ў гарачую печ або ставілі на пліце. У вялікіх чыгунах выварвалі таксама бялізну, варылі бульбу свінням.

SAGAN

(czyhun); garnek kuchenny różnych rozmiarów, żelazny lub miedziany, używany głównie na wsi do przygotowywania potraw. Sagan z potrawą wstawiano najczęściej do gorącego pieca lub stawiano na płycie kuchennej. W wielkich saganach gotowano bieliznę oraz ziemniaki dla trzody.

ТАЎКАЧ

тоўстая доўгая палка з паўкруглымі канцамі, якой таўкуць што – небудзь (чысцяць кашы, дробяць зерне); даўжыня 90-110 см. Каб зручней было трымаць, пасярэдзіне рабілі выемку ці выдзёўбвалі адтуліну.

TŁUCZEK

(taukacz); gruby, długi kijek z zaokrąglonymi końcami, służący do tłuczenia i rozgniatania produktów; długość tłuczka 90-110 cm. Dla wygodniejszego trzymania robiono w nim zagłębienie lub wydrążano otwór.

СПАРЫШЫ

(называли таксама парнікі, дваяны, блізняты); ганчарны выраб; гліняная пасудзіна з 2 ці 3 гаршкоў аднолькавага ці рознага памеру, змацаваных ручкай (да гаршкоў рабіліся накрыўкі). У спарышах насілі ежу на поле ў сенакос ці жніво.

DWOJACZKI

(sparyszy) – (parniki, dwajany, blizniaty); wyrób garncarski; gliniane naczynie składające się z 2 lub 3 naczyń jednakowej lub różnej wielkości, połączonych uchwytem – uszkіem (do garnków robiono pokrywki). W dwojaczkach noszono jedzenie na pole w czasie sianokosów lub żniw.

ЗБАН

ганчарны выраб; гліняная пасудзіна для захоўвання малака і іншых вадкіх прадуктаў. Рабілі збаны з выцягнутым тулавам, пукатымі бакамі, звужаным горлам, дзюбкай і вушкам-ручкай. Збаны рабілі чорназдымленыя і паліваныя, аздаблялі лінейна-хвалістымі ўзорамі.

DZBAN

(zban); wyrób garncarski; gliniane naczynie do przechowywania mleka i innych płynnych produktów. Dzbany miały wydłużony kształt, pękate boki, zwężone gardła, dzióbki oraz uszka – uchwyty. Były one wypalane na czarno lub glazurowane, ozdabiane liniami prostymi i falistymi wzorami.

ГЛЯК

ганчарны выраб; гліняная пасудзіна для захоўвання і пераносу вадкіх рэчываў – алею, квасу, вады, газы і іншых. Шарападобная, падоўжаная пасудзіна з плоскім дном, кароткім вузкім горлам з дзюбкай або без яе, 1-2 ручкі. Памеры ад цацачных (0,1 л) да вялікіх (8-10 л).

DZBAN

(hlak); wyrób garncarski; gliniane naczynie do przechowywania i przenoszenia płynnych produktów – oleju, kwasu, wody, nafty itd. Naczynie miało podłużny lub kulisty kształt, płaskie dno, krótkie wąskie gardło z dzióbkiem lub bez, 1-2 ręczki. Rozmiary od „zabawkowych” (0,1 l) do wielkich (8-10 l).

МАКАТРА

макацёр, глыбокая гліняная пасудзіна з слабапрафіляваным тулавам і шырокім вусцем. Часам з 1-2 вушкамі. Макатра служыла пераважна для расцірання маку і іншых прадуктаў.

MAKUTRA

(makatra); глыбока глінiana miska o lekko profilowanym kształcie, szeroka u góry. Czasem miała 1 lub 2 uszka. Makutra służyła przeważnie do ucierania maku i innych produktów.

САЛЬНИЦА

пасудзіна для солі. Сальніцы былі драўляныя, адрозніваліся памерамі, формай, тэхнікай вырабу і дэкаратыўным аздабленнем. Адносна вялікія памеры мелі выдзеўбаныя са ствала дрэва сальніцы ў форме кадаўба, што былі разлічаны на захаванне солі ў запас і часцей за ўсё ў кляці ці каморы. У хатнім побыце былі шырока распаўсюджаны невялічкія сальнічкі, выразаныя ці вытачаныя з цвёрдых парод драўніны ў форме ступак, карцаў, кубкаў, часам упрыгожвалі сціплым разьбяным дэкорам. Такія сальніцы ставілі на стол побач з хлебам.

SOLNICZKA

(salnica); naczynie do przechowywania soli. Solniczki były zazwyczaj drewniane, różniły się od siebie rozmiarami, formą, techniką wyrobu i sposobem ozdabiania. Dość duże rozmiary miały solniczki wykonane z pnia drzewa w formie kadłubka, służyły do przechowywania soli na zapas w spichlerzu lub w komorze. W domu używano niewielkich solniczek wycinanych czy toczonych z twardych odmian drzewa, miały one kształt stępy, korców, kubków czasem były także rzeźbione. Takie solniczki stawiano na stół.

МАСЛАБОЙКА

б о й к а, бандарны выраб; пасудзіна для збівання масла. Лакальная назва – біянка. Вызначалася разнастайнасцю формаў і канструкцый. Найчасцей – вузкая кадачка з клёпак. У накрыўцы пасярэдзіне адтуліна для калатоўкі (біла), верхні канец якой выходзіў вонкі, а да ніжняга прымацоўвалі кружок з дзіркамі (пашыраны варыянт) ці крыжавіну (ударная частка).

MASELNICA

(masłabojka); m a s i e l n i c a, wyrób bednarski; urządzenie do wyrobu masła. Nazwa lokalna – bi-janka. Charakteryzowała się różnorodnością form i konstrukcji. Najczęściej była to wąska beczułka z klepek. W pokrywce był otwór na ubijak, jego górną część stanowił trzonek, do którego na dole przymocowany był krążek z otworami lub krzyżak (część ubijająca).

ПРЭС

драўляная прылада, якая служыла для адціскання сыру ў клінку. Для прыгатавання сыру шылі з кужэльнага палатна трохвугольную торбачку (клінок). Клінок з тварожнай масай падвешвалі на крук ці цвік, каб сцякла сыроватка. Затым завязаны клінок клалі паміж дошчачкамі пад камень або ў спецыяльны прэс, каб адціснуць усю сыроватку да канца.

PRASA

(pres); drewniany przyrząd służący do wyrobu sera w klinku. Do przygotowania sera wykorzystywano uszytą z lnianego płótna trójkątną torbę (klinek). Wypełniało się ją twarogiem i zawieszano na haku albo gwoździu, by ściekła serwatka. Następnie zawiązany klinek kładło się między deszczkami i przyciskano kamieniem lub wkładało do specjalnej prasy, żeby dokładnie odcisnąć pozostałą serwatkę.

НАЧОЎКІ

н о ч в ы, карытападобная пасудзіна з шырокім адкрытым верхам. Прызначалася для мыцця бялізны, прыгатавання сечанай капусты (якую ссыпалі затым у бочкі), мяса для каўбас і інш. У вялікіх начоўках людзі мыліся, а ў мнагадзетных сем'ях у іх спалі малыя дзеці. Начоўкі рабілі з драўлянага цурбана (асіны, ліпы), колатага напалам; ёмістасць выдзёўбвалі цяслою, сценкі і дно знутры згладжвалі.

„WANIENKA”

(naczouka); drewniane naczynie w kształcie koryta. Przeznaczone było do prania pościeli, przygotowywania kiszzonej kapusty, (którą wkładano potem do beczki) mięsa na kielbasy itd. W dużych „wanienkach” ludzie myli się, a w rodzinach wielodzietnych spały w nich dzieci. „Wanienka” wykonana była z pnia (osiki, lipy), przeciętego na połowę; wewnątrz pnia wydrążano specjalną siekierą, ścianki i dno wygładzano.

СТУПА

традыцыйная прылада для апрацоўкі зерня на крупы. Выкарыстоўвалася і для іншых мэтаў. Ступу рабілі з кавалка тоўстага ствала дуба, граба, часам таполі або ліпы вышынёю 110-120 см. У ствале выдзёўбвалі ці выпальвалі конусападобную выемку глыбінёй 40-50 см і дыяметрам у верхняй частцы 35-40 см. Зерне ў ступе таўклі таўкачом – тоўстай выструганай палкай з паўкруглымі канцамі, даўжыня якой дасягала 90-110 см. Часта таўклі ў два таўкачы. Зерне перад апрацоўкай сушылі, а ў працэсе таўчэння для таго, каб лепш аддзялялася шалупінне, крыху змочвалі вадой. Стоўчаныя крупы прасявалі найчасцей на рэшаце. У кухні выкарыстоўвалі малыя ступы.

СТĘПА

(stupa); tradycyjne narzędzie do przetwarzania ziarna na kaszę. Wykorzystywana była i do innych celów. Stępa wykonywana była z grubego kawałka pnia dębu, grabu, czasem topoli lub lipy o wysokości 110-120 cm. W pniu drewna wydłubywano lub wypalano otwór o głębokości 40-50 cm i szerokości w jego górnej części 35-40 cm. Ziarno w stępie tłukło się tłuczkiem – grubą wystruganą pałąką z półokrągłym końcem, której długość dochodziła do 90-110 cm. Często ziarno tłukło się dwoma tłuczka­mi. Przed przetwarzaniem ziarno suszono, a w czasie procesu przetwarzania moczo­no wodą, by łatwiej od­działy się plewy. Gotową kaszę naj­czę­ściej przesiewa­no na sicie. W kuchni wykorzystywało się stępy małych rozmiarów.

ДЗЯЖА

д з е ж а, х л е б н і ц а; бандарны выраб; пасудзіна для заквашвання цеста. Мела форму звужанай уверсе шырокай бочачкі (вышыня звычайна раўнялася дыяметру вусця, аб'ём 20-30 л) з накрыўкай. Дзяжу рабілі звычайна з дубовых клёпак, часам з хваёвых (тады ставілі 2-3 дубовыя клёпкі, дуб паскараў працэс квашання і надаваў цесту лёгкі спецыфічны водар).

DZIEŻA

(dziaża); „d z i e ż a, c h l e b n i c a”; wyrób bednarski; naczynie do zakwaszania ciasta. Miała ona formę zwężanej ku górze szerokiej beczki (jej wysokość zazwyczaj była równa szerokości otworu, pojemność 20-30 l) z pokrywką. Dzieżę robiono najczęściej z dębowych klepek, czasem ze świerkowych (wówczas wstawiano 2-3 dębowe klepki, dąb przyśpieszał proces zakwaszania i nadawał ciastu lekki specyficzny aromat).

КУБАК

к р у ж к а, к в а р т а; невялікая пасудзіна з ручкай (найчасцей драўляная) цыліндрычнай або бочкападобнай формы для зачэрпвання і піцця вады, квасу і інш. Падвешвалася на край або ставілася каля цэбра з вадою, бочкі з квасам.

KUBEK

(kubak); „k r u ż k a, k w a r t a”; niewielkie naczynie z uchwytem (najczęściej drewniane) o cylindrycznym lub beczułkowatym kształcie służące do nabierania i picia wody, kwasu itd. Podwieszano się go na skraju lub stawiało obok cebra z wodą lub beczki z kwasem.

ЛАПАТА

прылада, з дапамогай якой саджалі цеста ў печ і даставалі хлеб з пачы, падграбалі на таку і перамешвалі збожжа, падграбалі і раўнялі бульбу ў буртах. Хлебная лапата мела звычайна прамавугольную або круглаватую плоскасць даўжынёй 35-50 і шырынёй 25-30 см і доўгае (110-135 см) дзяржанне дыяметрам 3,3-3,5 см. Рабілі яе з дошкі звычайна лісцевых пародаў дрэва. Каб цеста лягчэй ссоўвалася на чарэнь, краі лапаты рабілі танчэйшымі. Перад тым, як саджаць цеста ў печ, гаспадыня пакрывала лапату лісцем хрэну, клёна ці дуба, аерам і пасыпала зверху мукой. Лапата для перамешвання збожжа мела неглыбокае авальнае выдзеўбанае дно. Вышыня лапаты з дзяржаннем 155-160 см (даўжыня рабочай часткі – да 65 см, шырыня 25 см). Вышыня лапаты для падграбання бульбы 100-103 см, шырыня 20-22 см.

ЎОПАТА

narzędzie służące do wsadzania ciasta do pieca i wyjmowania upieczonego chleba; łopata służyła również do mieszania zboża na klepisku i zgarniania ziemniaków w zasiekach. Łopata do chleba miała najczęściej prostokątny albo okrągły kształt jej długość – 35-50 cm, szerokość 25-30 cm, długość trzonka 100-135 cm o średnicy 3,3-3,5 cm. Wykonywana była najczęściej z deski liściastego drzewa. Żeby ciasto łatwiej zsuwało się w piecu, brzegi łopaty robiono cieńsze. Zanim gospodyni wsadzała ciasto do pieca, pokrywała łopatę liśćmi chrzanu, klonu, dębu, tataraku i posypywała je mąką. Łopata do mieszania zboża miała niezbyt głębokie, owalne wydrążone дно. Wysokość łopaty wraz z trzonkiem był równa 155-160 cm (długość części roboczej – do 65 cm; szerokość 25 cm). Wysokość łopaty do zgarniania ziemniaków 100-103 cm; szerokość 20-22 cm.

ВІАКІ

хатні бытавы (пячны) інвентар. Лакальная назва ўхваты. Паўкруглы жалезны рагач (ухват), насаджаны на доўгае, драўлянае цаўё. Служыць для падхвату гаршкоў, чыгункоў, якія ставяць у печ або дастаюць з яе. У інтэр'еры традыцыйнай сялянскай хаты вілкі займаюць месца каля печы ў качарэжніку, разам з качаргой, чапялой і іншым пячным інвентаром.

WIDŁY DO GARNKÓW

(wiłki); sprzęt gospodarstwa domowego. Półokrągłe metalowe uchwyty, osadzone na długim, drewnianym trzonku. Służyły do przenoszenia garnków, saganów, które wstawiano lub wyjmowano z pieca. W tradycyjnej wiejskiej chacie widły stały w kącie przy piecu w tzw. „kaczareżniku”, razem z pogrzebaczem i innym sprzętem służącym do palenia w piecu.

ГАЗОЎКА

самаробная газавая лямпа без шкла, якая ў даўнейшым служыла для асвятлення памяшкання; магла быць шкляная і бляшаная. У пасудзіну, напоўненую газай, апускалі knot, які запальвалі.

HAZOUKA

własnoręcznie wykonana lampa naftowa bez szkła, w dawnych czasach służyła do oświetlenia pomieszczenia; spotykało się „hazouki” szklane i blaszane. Do napełnionego naftą naczynia wkładało się knot, który później zapalano.

ГАЗАВАЯ ЛЯМПА

прыстасаванне, якое ў даўнейшым служыла для асвятлення памяшкання. У шкляную пасудзіну, напоўненую газай, апускалі knot, які запальвалі. Каб лямпа лепш асвятляла пакой, на яе накладалі спецыяльнае шкло. У больш сучасных лямпах сустракаецца таксама люстэрка. Для гаспадарчых патрэбаў выкарыстоўвалі лямпу з бляшанай пасудзінай для газы і прыстасаваннем для пераносу.

ЛАМПА НАФТОВА

(hazawaja lampa); urządzenie, które dawniej służyło do oświetlenia pomieszczenia. Do szklanego naczynia napełnionego naftą wkładano knot, który później zapalano. Aby lampa lepiej oświetlała pokój, nakładano na nią specjalne szkło. W późniejszym czasie spotykało się lampy z lusterkiem. Do potrzeb gospodarczych wykorzystywano lampy z blaszanym pojemnikiem na naftę i uchwytem przystosowanym do przenoszenia.

ПРАС

прылада для прасавання тканых вырабаў (бялізны, адзення). Даўней прас награвалі гарачым кавалкам жалеза (душой) або сыпалі жар. У наш час ужываюць электрапрас.

ŻELAZKO

(pras); narzędzie używane do prasowania wyrobów tkanych (pościeli, ubrania). Dawniej żelazko nagrzewano gorącym kawałkiem żelaza, który wkładano do środka (dusza) lub wsypywano żar. Dziś zastąpiono je żelazkiem elektrycznym.

KAMUNIKAT.ORG

Прылады для апрацоўкі льну Narzędzia do obróbki lnu

Валакно льну служыла асноўнай сыравінай для вырабу тканін. Для атрымання валакна саломку расцілалі на лузе або на пожні. Пры дажджлівым надвор'і саломка вылежвала 3-4 тыдні, пры сухім – 5-6. Гатовую трасту звязвалі ў кулі, сушылі над вогнішчам, на печы, працом выбівалі зярняты. У кастрычніку лён мялі, трапалі, часалі. Атрыманы кужаль пралі і рыхтавалі для ткання: бялілі або фарбавалі. У сакавіку ў хату прыносілі кросны.

Włókno lnu było głównym surowcem do wyrobu tkanin. W celu otrzymania włókna wyrwany len rozścielano na łące lub ściernisku. Przy deszczowej pogodzie leżał on 3-4 tygodnie, przy suchej – 5-6. Następnie słomę lnianą wiązano w spory i suszono nad ogniskiem lub na piecu, kijanką zaś wybijano ziarna. W październiku len międlono, trzepano, czesano. Otrzymane włókno kobiety przędły, następnie przędzę przygotowywały do tkania: wybielały lub farbowały. W marcu do domu przynoszono krosna.

ПРАЧ

п р а н і к; пляскаты драўляны брусок з ручкай, якім перылі (пралі) бялізну пры мыцці, палотны пры адбельванні; ім таксама абівалі лён, проса.

KIJANKA

(pracz); „pranik”; płaska, drewniana łopatką z rączką, którą trzepano (uderzano) pościel w czasie prania, a płótno w czasie wybielania; kijanką wybijano także nasiona lnu i prosa.

ЦЕРНИЦА

м я л к а; драўляная прылада для першаснай апрацоўкі (мяцця) льняной ці канаплянай трасты. Вядомы два тыпы церніц: нахільная і гарызантальная (фат.). Гарызантальная церніца складалася з дзвюх або трох гарызантальных ўмацаваных на стойках дошчачак (шчокі), у адтуліну паміж якімі зверху заходзіла біла (язычок).

CIERLICA

(ciernica); t a r l i c a – „m j a ł k a”; prymitywny drewniany przyrząd o układzie nożycowym używany do międlenia lnu i konopi. Znane były dwa typy cierlic: pochyła i pozioma (fot.). Pozioma cierlica składała się z dwóch lub trzech deseczek poziomo umocowanych na stojakach, w szczeliny między nimi wchodził z góry drewniany podwójny miecz.

ГРЭБЕНЬ

прылада для часання льнянога валакна. Было два тыпы грэбеняў – прамавугольны і лапатападобны. Першы тып – прамавугольная дошка (даўжынёй 1 м, шырынёй 30-40 см), у цэнтры якой прыбівалі дошчачку з набітым на ёй драўляным зуб'ем. Потым набівалі металічнае зуб'е пасярэдзіне або на абодвух канцах дошкі. У некаторых грэбенях набівалі звычайныя цвікі. Другі тып – лапатападобныя грэбені выраблялі з аднаго кавалка дрэва (асіны, бярозы). На лопасці (шырынёй 20-35 см) прарэзвалі зуб'е (20-25 см), лопасць пераходзіла ў ручку (80-90 см), звычайна ручку клалі на ўслон і садзіліся на яе.

GRZEBIEŃ

(hrebień); narzędzie do czesania lnianego włókna. Wyróżniano dwa typy grzebieni – prostokątny i w kształcie łopaty. Pierwszy typ – prostokątna deska (długości 1 m i szerokości 30-40 cm), pośrodku której przybijano deseczkę z pionowymi drewnianymi ząbkami. W późniejszym czasie drewniane ząbki zastąpiono żelaznymi, umieszczano je w środkowej części deski lub na obydwu jej końcach. W niektórych grzebieniach nabijano zвычайne gwoździe. Drugi typ – grzebień miał kształt łopaty, wyrabiany był z jednego kawałka drewna (osiki, brzozy). Na łopacie (szerokości 20-35 cm) nacinano zęby (20-25 cm), łopata kończyła się rączką (80-90 cm), zazwyczaj kładło się ją na ławie i siadano na nią.

ТРАПЛО

прылада ў форме меча для ачышчэння (трапання) льнянога валакна ад кастрыцы. Гэта тонкая дошчачка шырынёй 6-8 сантыметраў, даўжынёй – 40-45 сантыметраў.

TRZEPACZKA

(trapło); narzędzie w kształcie miecza służące do oczyszczania (trzepania) lnianego włókna od paździerzy. Była to cienka deseczka o szerokości 6-8 cm i długości 40-45 cm.

КАЛАЎРОТ

прылада для механізаванага прадзення льну і воўны ў хатніх умовах. Вядома было два тыпы калаўротаў – ляжак (фат. 1) і стаяк (фат. 2). Абодва тыпы мелі аднолькавыя рабочыя часткі: кола, педаль, якой кола прыводзілася ў рух, і прадзільны апарат (г.зн. шпулькі для намотвання пражы, злучанай шнурамі з вялікім колам). У калаўроце – лежаку кола знаходзілася збоку ад прадзільнага апарата, а ў стаяку – пад прадзільным апаратам.

KOŁOWROTEK

(kałaurót); przyrząd do mechanicznego przędzenia lnu i wełny w warunkach domowych. Znane były dwa typy kołowroteków – „leżak” (fot. 1) i „stojak” (fot. 2). Obydwa typy składały się z takich samych części: koła, pedału, którym wprawiało się koło w ruch i części do przędzenia (tzw. szpuli połączonej przy pomocy sznura z dużym kołem). W kołowrotku „leżaku” koło było umieszczone z boku części do przędzenia, a w „stojaku” pod tą częścią.

МАТАВІЛА

прылада для змотвання і размотвання маткоў пражы. Лакальныя назвы моташка, вітуха. Найбольш пашыраным было матавіла, якое ўяўляла сабой невялікі драўляны стрыжань з перпендыкулярна прымацаванымі брускамі на абодвух канцах. Работа на матавіле такая: трымаючы ў левай руцэ стрыжань і паварочваючы яго то ўлева, то ўправа, правай рукой намотвалі пражу на брускі.

МОТОВИДŁО

(matawiła); przyrząd do zwiwania i rozwijania motków przędzy, nici. Najbardziej rozpowszechnione było motowidło, które składało się z drewnianego trzonu z prostopadle umocowanymi na obu końcach drążkami. Nawijanie przędzy odbywało się w następujący sposób: trzymając w ręku trzonek pokręcało się go to w lewo, to w prawo, prawą ręką nawijało się przędzę na drążki.

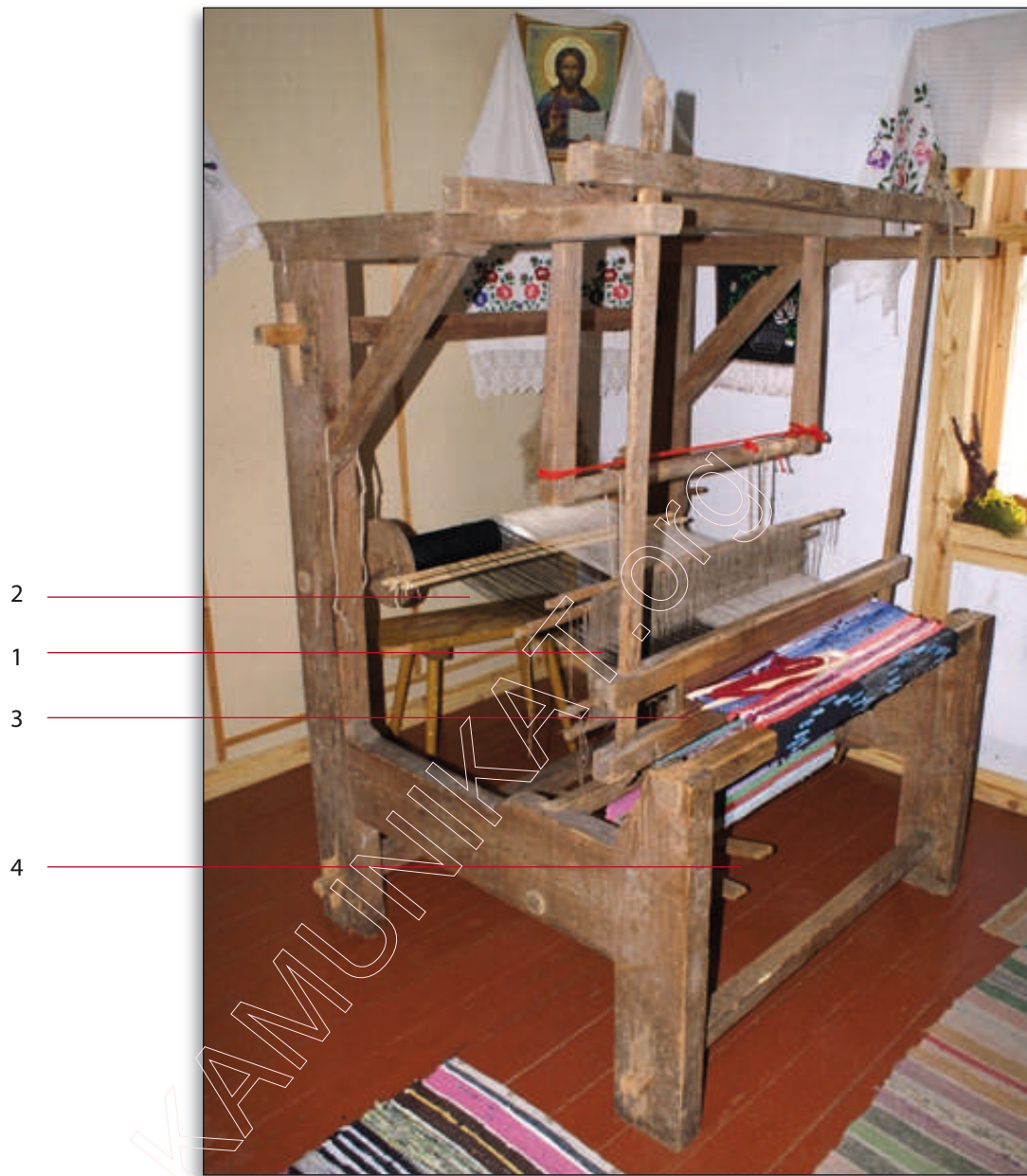

СУКАЛА

прылада для намотвання (насукування) нітак на цэўкі. Уяўляе сабой 2 стойкі з умацаваным паміж імі гладка адшліфаваным валікам з махавым колам, размешчаным бліжэй да аднаго канца валіка. З процілеглага канца ў валік устаўляўся металічны стрыжань, на які надзявалася цэўка (вярчэнне дасягалася хуткімі рытмічнымі ўдарамі рукі па валіку). Знізу стойкі змацоўваліся драўлянай плахай або збіваліся дошкамі з бакоў і знізу. Насуквалі цэўкі з клубка ці з матавіла.

SKRĘCARKA

(sukała); urządzenie do nawijania nici na cewki. Składa się z dwóch podpórek i umocowanego między nimi gładko wyszlifowanego wałeczka z kołem zamachowym, umieszczonym bliżej jednego końca. Z przeciwnej strony w wałec wstawiało się metalowy szpikulec, na który nakładało się cewkę (nawijanie odbywało się poprzez szybkie, rytmiczne uderzanie ręką po wałku). Podpórki mocowało się drewnianymi klockami lub zbijało się deskami z boków i z dołu. Cewki nawijało się z kłębka lub z motowidła.

КРОСНЫ

ткацкі станок з навітай асновай для ткання ў хатніх умовах. Найбольш важныя часткі і прыстасаванні кроснаў: ставы (апорны каркас), на якіх мацаваліся навоі (для асновы і тканіны); ніты (1), у якія накідалася аснова (2); бёрда з набіліцамі (3) для прыбівання утку; панажы (4).

KROSNO

(krosny); urządzenie z nawiniętą osnową do wytwarzania tkaniny w warunkach domowych. Najważniejszą częścią warsztatu tkackiego był mechanizm zasilający osnowę oraz mechanizm nawijający gotową tkaninę na wał; nicielnice (1), w których znajdowała się osnowa (2); bidło z płochą (3) do dobijania wątku; pedały (4)

НІТЫ

прыстасаванне ў кроснах для прапускання асновы ў адпаведнасці з узорам і ўтварэння зева для ўточнай ніткі; ніцяныя петлі (кабылкі), размешчаныя на 2 гарызантальных пруточках. Былі рухомымі і зверху мацаваліся на кацёлках, а знізу злучаліся з панажамі. Даўжыня нітаў адпавядала шырыні асновы, вышыня раўнялася 24-25 см.

NICIELNICA

(nity); lokalna nazwa „niczalnicy” – część krosna, przez którą przewlekano zgodnie ze wzorem nitki osnowy, tworzyły też przesmyk dla wątku; oczka (pętle) z nici umieszczone były na 2 równoległych prętach (kijach). Nicielnice były ruchome i z góry umocowane na krążkach wyrównawczych, a z dołu połączone z pedałami. Długość nicielnicy odpowiadała szerokości osnowy, wysokość była równa 24-25 cm.

БЁРДА

ткацкая прылада для прыбівання ўтку ў кроснах. Лакальная назва бэрдо. Прамавугольная рама (шыр. 40-50 см і больш, выш. 15-18 см) з устаўленымі і замацаванымі пласцінкамі (трасцінкамі) з тонкай (1 мм) асінавай ці кляновай лучынкi. У XX ст. бёрда пачалі рабіць з металічнымі пласцінкамі. Для ткання бёрда ўстаўлялася ў набіліцы. Для вырабу суцэльных поцілак бралі бёрда да 1,5 м шырынёй.

УТОК

папярочныя ніці тканiны.

НАБІЛІЦЫ

састаўная частка кроснаў; прыстасаванне, якое разам з бёрдам служыла для прыбівання ўтку; лакальная назва – набёрдкі.

ПŁОCHA

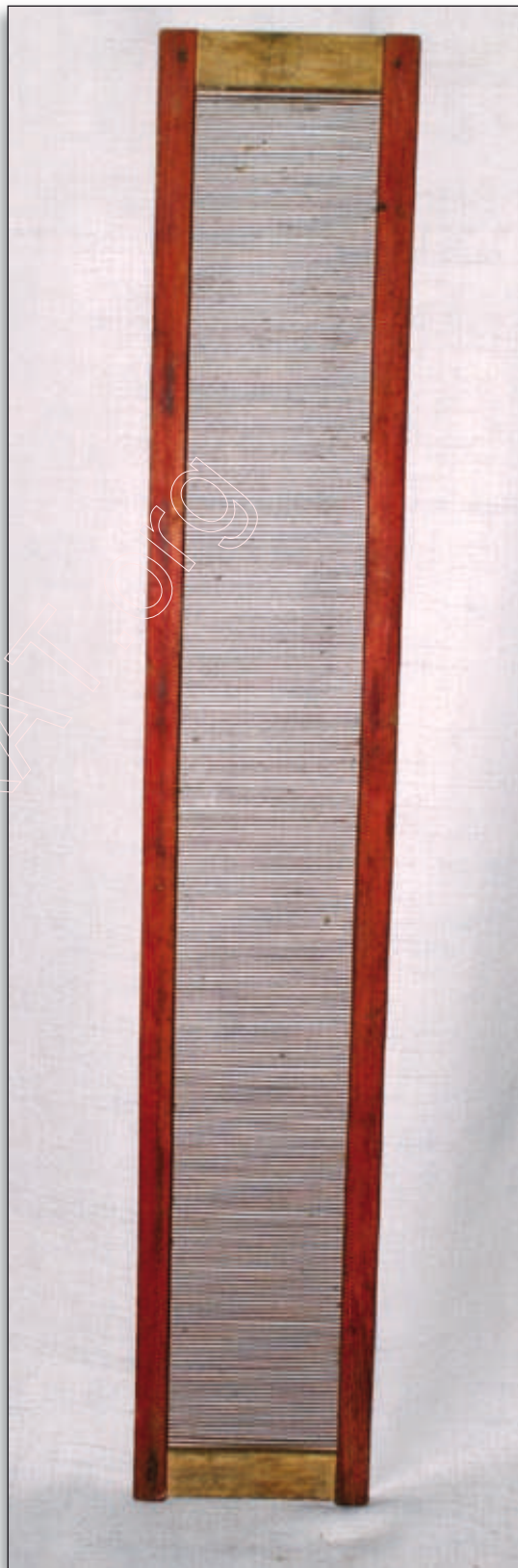
(biorda); narzędzie tkackie do dobijania wątku do krawędzi tkaniny. Lokalna nazwa „berdo”. Prostokątna rama (szer. 40-50 cm i więcej, wys. 15-18 cm) ze wstawionymi i umocowanymi cienkimi szczelkami (1 mm) z osiki lub klonu, w późniejszym czasie wstawiano szczelki metalowe. Do tkania płochy wstawiano w bidło. Do wyrobu jednoczęściowych narzut wykorzystywano płochy o szerokości do 1,5 m.

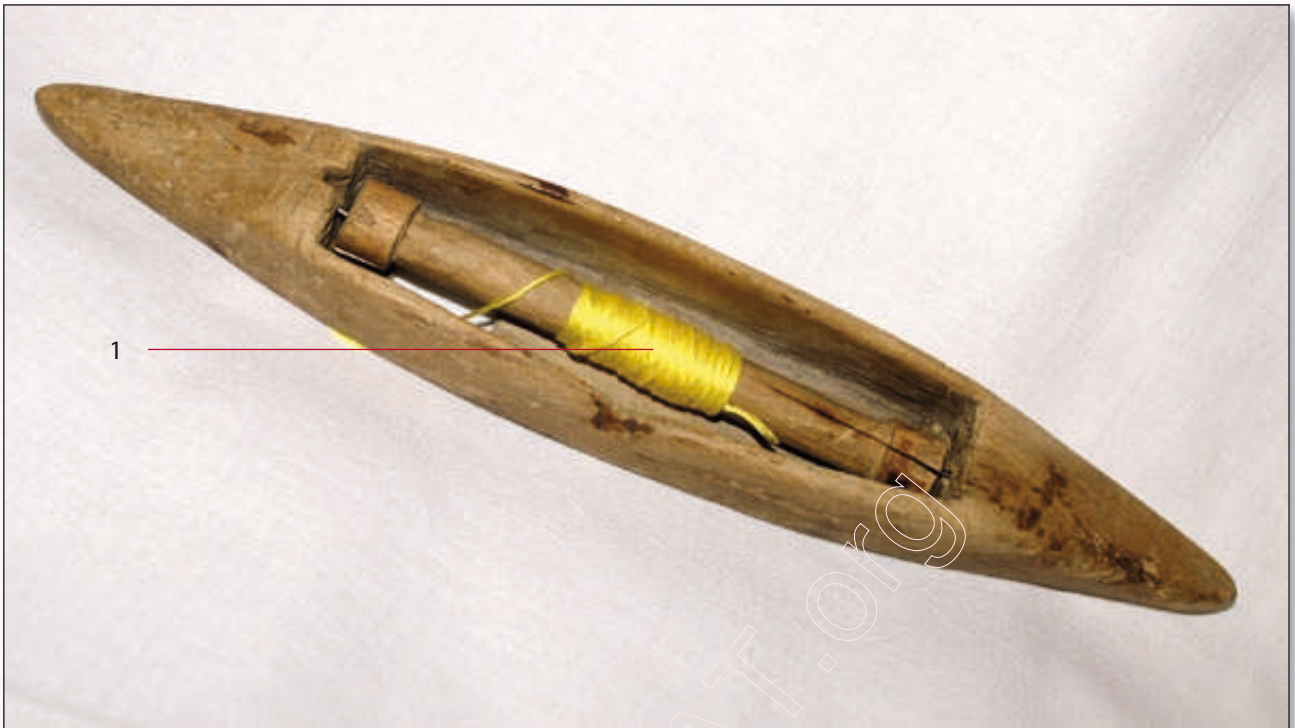
WĄTEK

poprzeczna nit tkaniny.

BIDŁO

ruchoma część krosna, w którą wstawiało się płochę, służyła do dobijania wątku, prowadzenia czółenka oraz utrzymywania stałej gęstości osnowy.

ЧАЎНОК

ткацкая прылада для пракідання ўтку ў працэсе ткання (знешне нагадвае мініяцюрны човен). Вядомыя дзве разнавіднасці чаўнакоў – з донцам і польы. У першым выпадку цэўку кладуць на дно, а ўточную нітку прапускаюць праз адтуліну збоку ці ў донцы чаўнака (у працэсе ткання прытрымліваюць цэўку вялікім пальцам). У полым чаўнаку цэўку мацуюць на тонкім металічным стрыжні, таму яго не трэба было прытрымліваць.

ЦЭЎКА (1)

драўляная палачка даўжынёй 14-16 см з патаўшчэннямі на канцах, на якую накручвалі (насуक्валі) уточную пражу. Ніткі на цэўку навівалі пры дапамозе сукала.

УТОК

папярочныя ніці тканіны.

CZÓŁENKO

(czaunok); element krosna służący do przerzucania wątku w procesie tkania (swoim kształtem przypominało łódeczkę). Znano dwa typy czółenek. W pierwszym cewkę wkładało się na dno, a nitkę przeciągało się przez otwór znajdujący się z boku czółenka (w procesie tkania cewkę przytrzymywało się kciukiem). W drugim typie czółenka cewkę mocowano na cienkim trzonku, dzięki czemu nie trzeba było jej przytrzymywać.

CEWKA WĄTKOWA (1)

część składowa czółenka tkackiego; płaski drewniany patyczek o długości 14-16 cm ze zgrubieniami na jego końcówkach; służyła do nawijania wątku tkaniny. Nitki na cewkę nawijano przy pomocy specjalnego urządzenia.

WĄTEK

układ nici biegnących w poprzek tkaniny, prostopadle do nici osnowy, przeplatających się z nimi w określonym porządku.

КАЧАЛКИ

прыстасаванні для разгладжвання тканых вырабаў (бялізны, адзення). Накручаны на качалку (даўжынёю 40-60 см, дыяметр 4-6 см) выраб валкавалі валком. Валок – прамы ці выгнуты драўляны брус з ручкай (даўжыня 65-80, шырыня 8-10 см) з нарэзанымі ўпоперак трапецападобнымі зубцамі знізу.

MAGLOWNICA

(kachalki); narzędzie służące do wygładzania tkanych wyrobów (pościeli, ubrania). Nakręconą na wałek (długości 40-60 cm, średnica 4-6 cm) tkaninę tarzano wałkiem. Wałek – prosty lub wygięty kawałek drewna (długości 56-80 cm, szerokości 8-10 cm) z naciętymi z jednej strony poprzecznymi korbami i z rączką (uchwytem).

KAMUNIKAT.ORG

Гаспадарчыя прылады Narzędzia gospodarcze

Продкі спрадвеку займаліся
земляробствам
і жывёлагадоўляй. Праца на
гаспадарцы была звязаная
з вытворчасцю прадуктаў
харчавання для патрэбаў сям'і
і продажу на рынку.
Земляробчая праца і догляд
свойскай жывёлы патрабавалі
прыладаў гаспадарчага ўжытку,
якія былі вырабамі ганчароў,
бондараў і кавалёў.

Życie ludzi toczyło się w ścisłym
związku z uprawą ziemi i hodowlą
zwierząt. Praca na gospodarstwie
związana była z wytwarzaniem
produktów żywnościowych dla
potrzeb rodziny i w celu sprzedaży
na rynku. Do uprawy roli i hodowli
zwierząt niezbędne były narzędzia
gospodarcze będące wyrobami
garnarzy, bednarzy i kowali.

КОШ

плеценая ёмістасць розных паметраў для захоўвання і транспарціроўкі рэчываў, пераважна харчовых прадуктаў. Кашы рознай формы рабілі з лазы, сасновай, радзей дубовай, драўніны, каранёў хваёвых дрэў, ліпавай і бярозавай кары, саломы, рагозу. Паводле функцыянальных асаблівасцяў кашы можна ўмоўна падзяліць на посуд для патрэбаў штодзённага ўжытку, для захоўвання мясных прадуктаў (саж), ёмістасць пад збожжа (кораб), посуд для пераносу грузаў на плячах (кашэль, вярэнька) і на кашы і палукашы на воз. Найбольш пашыраны былі кашы паўкруглай формы, плеченыя з лазовых прутаў. Кашы выкарыстоўвалі для збірання і пераносу гародніны, бульбы, садавіны, грыбоў, у час працы ў полі і інш.

KOSZ

pleciony pojemnik różnych rozmiarów do przechowywania i przenoszenia, przeważnie produktów spożywczych. Kosze o różnych kształtach robią z łązy, sosnowego, rzadziej dębowego łyka, korzeni iglastych drzew, lipowej i brzozej kory, słomy, maty plecionej z sitowia lub z łądyg roślinnych. Ze względu na wykorzystanie kosze można umownie podzielić na: naczynia codziennego użytku, do przechowywania produktów mięsnych i zboża, naczynia do przenoszenia ciężarów na plecach oraz na kosze na wóz. Najbardziej rozpowszechnione były kosze półokrągłe, plecione z łązowych witek. Kosze wykorzystywano do zbierania i przenoszenia warzyw, owoców, grzybów, w czasie prac polowych itp.

КАРОБКА

в я р э н ь к а; плеченая з лубу, бяросты, лазы, саломы. Мела розную форму (круглая, авальная, прадаўгаватая), магла быць з адной ці дзвюма ручкамі, з глыбокім вечкам і без вечка. Прызначалася для пераносу агародніны, садавіны і іншых прадуктаў.

ЉУБІАНКА

(karobka) – „w i a r e ń k a”; koszyk pleciony z łyka (we-wnętrzna warstwa kory brzozonej, lipowej, wierzbowej). Miała różne kształty (okrągła, owalna, podłużna), mogła być z jednym lub dwoma uchwytami, z głębokim wieczkiem lub bez wieczka. Służyła do przenoszenia owoców, warzyw i innych produktów.

СЯВЕНЬКА

с я в а л к а; ёмістасць для ручной сяўбы. Лакальныя назвы сяўня, каробка. Сявенькі рабілі з саломы, лазы, лубу (кары ліпы, вяза), тонкай хваёвай дранкі і інш., дно – з тонкай дошкі. Сустракаліся сявенькі палатняныя (каркас з тонкіх дубцоў, расшчэпленых напалам, дно дашчанае з тонкіх драўляных клёпак). Сявенькі мелі разнастайную форму: круглую, авальную, прамавугольную, пяцівугольную, былі звычайна крыху расшыраныя ўверсе. Памеры сявенькі: вышыня 17-26, даўжыня 36-60, шырыня 33-36 см. Для пераносу сявенькі служылі вушы (са скуры, пянькі, дроту), да якіх прывязвалі рэмень, вяроўку, зрэдку ручнік, што надзяваліся праз плячо. Найбольш пашыраны былі саламяныя сявенькі.

КОВІАЉКА

(siawieńka), plecionka, koszałka – „s i a w a ł k a”; pojemnik do ręcznego siewu – lokalna nazwa „siaunia, karobka”. Kobiałki robiono ze słomy, łoży lub łyka (kory lipy, wiązu), cienkiej świerkowej kory (dranicy) i innych, дно – z cienkiej deski. Spotykano kobiałki płócienne (szkielet wykonany z gałązek dębowych podzielonych na pół, дно z cienkich drewnianych klepek). Kobiałki miały różny kształt: były okrągłe, owalne, prostokątne, pięciokątne zazwyczaj trochę szersze u góry. Rozmiary kobiałki: wysokość 17-26 cm, długość 36-60 cm, szerokość 33-36 cm. Do przenoszenia kobiałki służyły uszy (ze skóry, konopi, drutu), do których przywiązywano rzemień, sznur, rzadko ręcznik i nakładano przez ramię. Najbardziej rozpowszechnione były kobiałki słomiane.

БЯЗМЕН

драўляная або металічная, ручная, рычажная вага. Металічны або драўляны стрыжань з пастаянным грузам (гірай) на адным канцы і кручком ці чашкай для ўтрымання груза на другім. На стрыжні шкала адліку і рухомая апора – абойма ці драцяная пятля. Часам бязменам называюць ручную спружынную вагу.

BEZMIAN

drewniana lub metalowa ręczna waga działająca na zasadzie dźwigni. Metalowy lub drewniany kołek z przy mocowanym na stałe ciężarkiem z jednej strony i haczykiem do zawieszania ważonych rzeczy z drugiej strony. Na trzonku znajdowała się skala i ruchoma obejmka lub drucziana pętla. Czasem bezmianem nazywano ręczną wagę sprężynową.

ЦЭБАР

драўляны гаспадарчы посуд з клёпак (кляновых, ліпавых, дубовых, асінавых, бярозавых). Сярэдні дыяметр 40-50 см, вышыня 50-60 см, дно трохі вузейшае, верх шырэйшы; былі і прамыя. У цэбры замешвалі сечку, таўклі параную бульбу, рабілі „паранку” (сечку залівалі кіпенем) карове, каню. Цэбры меншых памераў выкарыстоўвалі для прыгатавання пойла цялятам, ягнятам. Дзеля зручнасці пераносу ў „вушках” (даўжэйшых процілеглых клёпках) свідравалі адтуліны, у якія можна было прасунуць палку. Напоўнены цэбар неслі ўдваіх, узяўшыся за канцы прасунутай палкі.

Падобная да цэбра была ражка, але меншых памераў (ёмнасць 15-20 л).

СЕБЕР

(cebar); drewniane naczynie gospodarcze wykonane z klepek (klonowych, lipowych, dębowych, osikowych, brzoзовых). Przeciętna średnica 40-50 cm, wysokość 50-60 cm, dno zazwyczaj węższe, wierzch – szerszy; spotykało się także cebry proste. Ceber służył do mieszania siczki, ugniatania gotowanych ziemniaków, przygotowywania „paranki” (sieczkę zalewano wrzątkiem) krowie lub koniowi. Ceber mniejszych rozmiarów był wykorzystywany do przygotowywania płynnego pokarmu cielakom i jagniętom. Dla łatwiejszego przenoszenia cebra, w uchwytach (dłuższych przeciwległych klepkach) wierceło się otwory, w które można było włożyć kijek. Napelniony ceber niosły 2 osoby, chwytając za końce kijka. Podobna do cebra była dzieża, ale mniejszych rozmiarów (pojemność 15-20 l).

КАДАЎБ

выдзеўбаная пасудзіна розных памераў цыліндрычнай ці блізкай да яе формы. Выраблялася з дуплістага ствала дрэва (ліпы, вольхі, асіны). Побач з аднадоннымі сустракаліся кадаўбы з двума днішчамі і адтулінай збоку. Выкарыстоўваліся для захавання збожжа, крупаў, мукі. Кадаўб меншых памераў служыў для мёду (звычайна рабілі з ліпы).

KADŁUBEK

(kadaub); wydrążone naczynie różnych rozmiarów najczęściej cylindrycznego kształtu. Wykonywane było z dziuplastego pnia drzewa (lipy, olchy, osiki). Oprócz kadłubków z jednym dnem spotykało się też kadłubki z podwójnym dnem i otworem z boku. Wykorzystywano je najczęściej do przechowywania zboża, kaszy, mąki. W kadłubkach mniejszych rozmiarów przechowywano miód (do tego celu robiono je z lipowego drewna).

БАЛЕЯ

бандарны выраб; пасудзіна для мыцця бялізны і купання. Рабілася з кароткіх клёпак, што расстаўляліся вакол шырокага круглага ці авальнага днішча; з вушкамі і без іх. Авальная балея больш зручная ў практычным ужыванні; у хатнім ужытку часцей яе замянялі ночвы.

BALIA

(baleja); wyrób bednarski; drewniane naczynie do prania bielizny i kąpiel. Wykonywane było z krótkich klepek, które ustawione były wokół okrągłego lub owalnego dna; z uchwytyami lub bez. Owalne balie były praktyczniejsze, ale w życiu codziennym częściej były zastępowane korytkami (noczwami – kapańkami).

БОЧКА

бандарны выраб; аднадонная ці двухдонная цыліндрычная пасудзіна розных памераў. Робіцца з драўляных акруглых выпуклых клёпак, больш шырокіх у сярэдняй частцы, што надае ёй пукатую форму. Клёпкі сціскаюцца металічнымі (раней драўлянымі) абручамі. Бочкі вялікіх памераў (на 50-60 вёдзер) выкарыстоўвалі для падвозу вады. Бочкі пад збожжа часам не мелі днішчаў і замацоўваліся ў свірне стацыянарна. Бочкі сярэдніх памераў (на 20-30 вёдзер) выкарыстоўваліся пад квашаную капусту, буракі і г.д. Бочкі меншых памераў (бочачкі) – для салёных грыбоў, агуркоў. Невялікія барылкі былі двухдоннымі і выкарыстоўваліся для напіткаў.

БЕЧКА

(boczek); wyrób bednarski; naczynie różnych rozmiarów o cylindrycznym kształcie posiadające jedno lub dwa dna. Beczka wykonana była z zaokrąglonych wypukłych klepek, szerszych w środkowej części, co nadawało jej pękaty kształt. Klepki ścisniano metalowymi (wcześniej drewnianymi) obręczami. Beczki wielkich rozmiarów (na 50-60 wiader) wykorzystywano do przewożenia wody. Beczki do zboża często nie miały dna i w spichlerzu były zamocowane na stałe. Beczki średnich rozmiarów (na 20-30 wiader) wykorzystywano do przechowywania kiszzonej kapusty, buraków itp. Beczki mniejszych rozmiarów (beczki) – do solonych grzybów, ogórków. Niewielkie barylki miały dwa dna i przechowywano w nich napoje.

КАРОМЫСЕЛ

каромысла; тоўстая драўляная палка, прамая ці выгнутая, з падвешанымі кручкамі або з выемкамі на канцах. Каромysel служыў для пераносу вёдзер з вадой і іншых грузаў на плячах.

NOSIDŁA

(karomysieł) – „k a r o m y s ł a”; gruba drewniana pałka, prosta lub wygięta, z podwieszanymi haczykami albo wgłębieniami na jej końcach. Nosidła służyły do przenoszenia na ramionach wody i innych ciężarów.

СЕРП

прылада для ўборкі збожжавых культур (жыта, ячменю, пшаніцы, проса, аўса і іншых). Сярпы рабілі з жалеза, рэжучую частку зазубрывалі. Было два тыпы сярпоў: паўкруглыя (сферычныя) і падоўжаныя (авальныя). У авальных даўжыня ад пачатку ручкі да канца рэжучай часткі па прамой лініі 40-43 см, шырыня ляза 2,5-3 см, разрэз насечкі зубоў прыкладна 2 мм, даўжыня драўлянай ручкі 13 см, паўкруглы серп карацейшы: даўжыня ляза па прамой лініі 30-32 см, жаць ім было лягчэй.

SIERP

narzędzie do zbioru zboża (żyta, jęczmienia, pszenicy, prosa, owsa i innych). Sierpy robione były z żelaza, na tnącej części nacinano ząbki. Były dwa typy sierpów: półokrągłe i podłużne. W podłużnych – długość od początku rękojeści do końca części tnącej w linii prostej wynosiła od 40 do 43 cm, szerokość ostrza 2,5-3 cm, nacięcia w odstępach ok. 2 mm, długość drewnianej rękojeści-13 cm. Półokrągły sierp był krótszy: długość ostrza w linii prostej wynosiła 30-32 cm, żąć takim sierpem było lżej.

КАСА

прылада для скошвання травы і зерневых культур. Каса складалася з доўгага металічнага палатна (лязо) і доўгага драўлянага касся з прымацаванай на сярэдзіне яго драўлянай ручкай. Палатно касы мацуецца да касся спецыяльным жалезным кальцом (пяткай). У некаторых мясцінах палатно касы прывязвалі да касся дротам або лазой. Для скошвання зерневых да касся прымацоўвалі каблук з дроту і льнянога палатна. Перад касьбою касу кляпалі на тупой бабцы вострым канцом малатка (наском), на вострай – тупым (пяткай), а ў час касьбы касу правілі брусом ці мянташкай.

KOSA

(kasa); narzędzie do koszenia trawy i zboża. Kosa składała się z długiego lekko zaokrąglonego ostrza, osadzonego na długim drewnianym drzewcu, na środku którego przymocowana była drewniana rączka. Ostrze mocowane było do drzewca przy pomocy specjalnej obejmy. W niektórych miejscowościach ostrze przywiązywano do drzewca drutem bądź łożą. Przed koszeniem zboża do drzewca mocowano kabłąk z drutu i lnianego płótna. Kosę klepano na babce. Na tępej babce klepano ostrym końcem młotka, na ostrej – tępym (obuchem). W czasie koszenia ostrzono ją osetką lub kawałkiem twardego drewna w kształcie łopatki (miała ona nacięcia, które smarowano smołą lub moczono wodą i posypywano piaskiem).

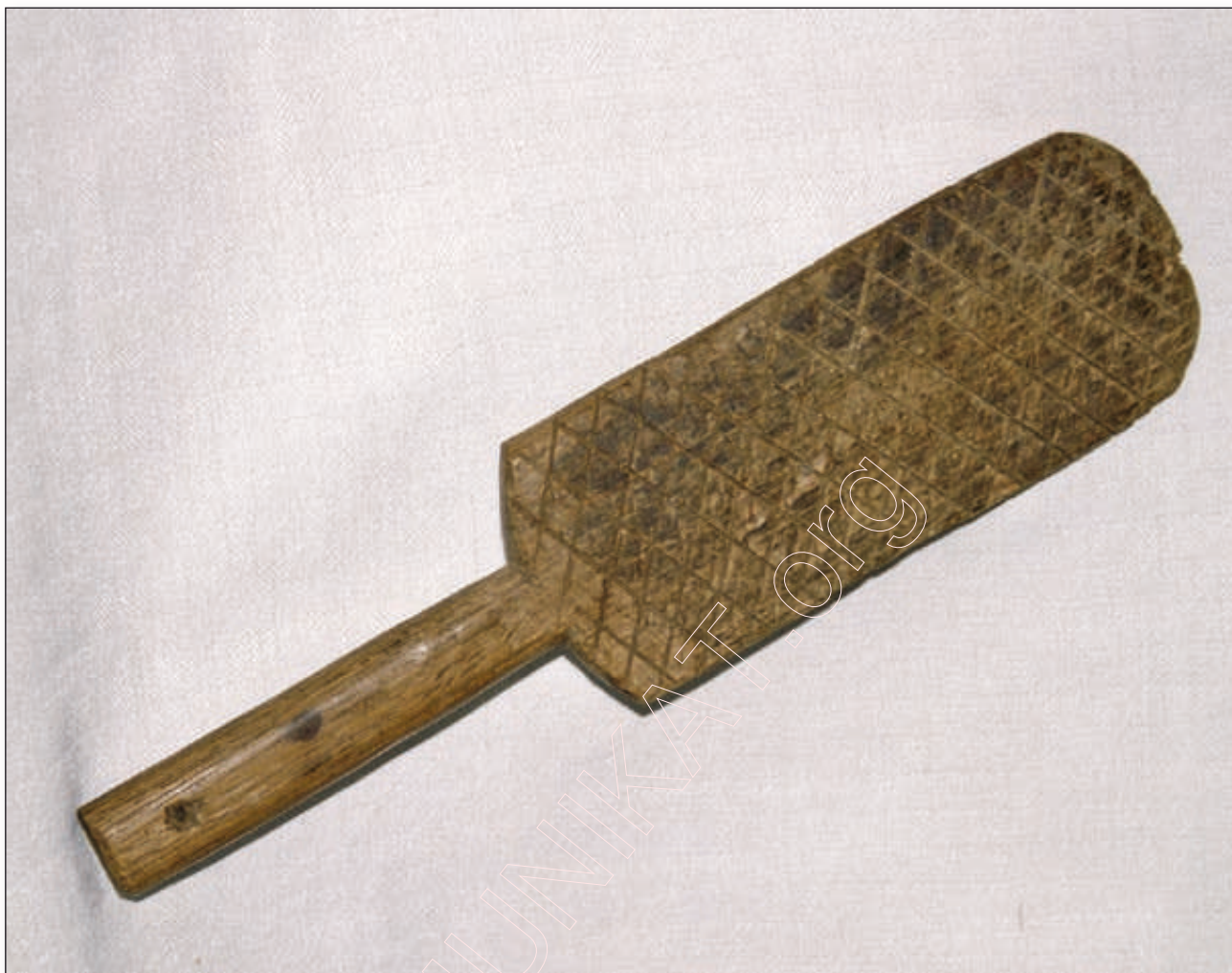

БАБКА

жалезнае або сталёвае кавадлачка для кляпання касы. Распаўсюджаны бабкі двух відаў: тупыя (1) і вострыя (2). Для зручнасці кляпання бабку звычайна забівалі ў калоду.

ВАВКА

żelazne lub stalowe kowadełko do klepania kosy. Znane były dwa typy babek: tępe (1) i ostre (2). Dla wygody klepania babki zazwyczaj wbijano w pień.

МЯНТАШКА

прылала для вастрэння касы. Рабілі яе з цвёрдай драўніны (дубу, грабу, бярозы) у выглядзе лапатачкі (даўжыня 30-32 см, шырыня 6-7 см) з насечкамі на яе шырокім канцы. Паверхню з насечкамі намазвалі смалою або змочвалі вадою і потым пасыпалі пяском.

OSEŁKA DREWNIANA

(miantaszka); narzędzie do ostrzenia kosy. Robiono ją z twardego drewna (dębu, grabu, brzozy), miała kształt łopatki (długość 30-32 cm, szerokość 6-7 cm) z nacięciami na szerszym końcu. Powierzchnię z nacięciami smarowano smołą albo moczoно wodą, a potem posypywano piaskiem.

ЦЭП

прымітыўная драўляная прылада для малацьбы збожжа. Складаецца з гладка выструганай палкі – цапільна (даўжынёй 1,25-2 м, дыяметр 2,5-4 см) і біча (даўжынёй 45-95, дыяметр 3,5-5 см), рухома змацаваных паміж сабой. Звычайна біч быў круглы з патаўшчэннем на канцы. Цапільна рабілі з лёгкіх пародаў дрэва (хвой, ляшчыны), біч – з цвёрдых пародаў дрэва (дубу, грабу).

СЕР

proste drewniane urządzenie służące do młócenia zboża. Składało się z gładkiego wystruganego kijka – rękojeści (długość 1,25-2 m, grubości 2,5-4 cm) i bicza (długości 45-95 cm, grubości 3,5-5 cm) ruchomo połączonych ze sobą. Bicz był zazwyczaj okrągły ze zgrubieniem na końcu. Rękojeść robiona była z lekkich gatunków drzew (leszczyny, świerku), bicz – z twardych odmian drzew (dębu, grabu).

ВІЛЫ

ручная прылада для падняцця і пераносу снапоў, сена, саломы і г.д. Існуюць вілы драўляныя і металічныя з 2-3 пальцамі (зубамі) даўжынёю 40-50 см і круглым, гладка адшліфаваным дзержаком даўжынёю 1,5-3 м. У трохзубых вілах трэці палец размешчаны насупраць двух як проціпалец. Драўляныя трохзубыя вілы выкарыстоўваліся ў сялянскіх гаспадарках пры сціртаванні снапоў і саломы, стагаванні сена, двузубыя – для вытрасання саломы ў час малацьбы. У наш час бытуюць вілы з металічнымі пальцамі. Часам вілы называюць таксама сахор.

WIDŁY

(wiły); ręczne narzędzie rolnicze do przenoszenia i przycinania snopów zboża, siana, słomy itp. Znane były widły drewniane i żelazne z 2-3 zębami długości 40-50 cm i z okrągłym gładko wyszlifowanym trzonkiem długości 1,5-3 m. W widłach trójzębnych trzeci ząb umieszczony był naprzeciwko dwóch pozostałych. Drewniane trójzębne widły wykorzystywano w gospodarstwie przy układaniu stert ze snopów zboża, słomy i siana; dwuzębne do przetrząsania słomy w czasie młócki. Obecnie najbardziej rozpowszechnione są widły żelazne.

ГРАБЛІ

прылада для зграбання сена, саломы, скошанай канюшыны ці травы. Выкарыстоўвалася таксама ў час малацьбы на таку для выграбання каласкоў, цёртай саломы з зерневай кучы. Драўляныя граблі складаліся з галоўкі з 8-14 зубамі і грабільна ці ручкі. Зубы даўжынёй 7-10 см выразалі з цвёрдых пародаў дрэва (дуба, ясеню, грабу) і ўстаўлялі ў галоўку на адлегласці 5-5,5 см адзін ад аднаго. Развілка грабільна мацавалася з дапамогай колца з дроту ці збіралася цвіком. Для працы на агародзе і ў садзе выкарыстоўваюць жалезныя граблі.

GRABIE

(hrabli); narzędzie do zgrabiania siana, słomy, skoszonej koniczyny lub trawy. Wykorzystywane były również w czasie młócki na klepisku do wygrabiania kłosów oraz przetartej słomy ze sterty ziarna. Drewniane grabie miały postać grzebienia z 8-14 zębami, który osadzony był na drążku. Zęby długości 7-10 cm wycinano z twardych odmian drzewa (dębu, jesionu, grabu) i wstawiano w odległości 5-5,5 cm jeden od drugiego. Rozwidlenie drążka mocowało się przy pomocy kółka z drutu lub zbijało gwoździem. Do pracy w ogrodzie i w sadzie wykorzystuje się grabie metalowe.

ШУФЛІК

в е я л к а р у ч н а я; прылада для веяння абмалочанага збожжа. Лёгкая драўляная лапатка (даўжыня 30-35 см, шырыня 15-20 см) з кароткай ручкай. Рабілі пераважна з суцэльнага кавалка дрэва (бярозы, асіны, вольхі, ліпы, вярбы), радзей з тонкіх дошчачак ці фанеры. Дно ўвагнутае (выдзеўбанае) або прамое.

SZUFELKA

(szuflik) – „w i e j a ł k a r u c z n a j a”; ręczne narzędzie do przesiewania wymłóconego zboża. Lekka drewniana łopatka (długości 30-35 cm, szerokości 15-20 cm) z krótkim uchwytem (rękojeścią). Szufelki były wykonywane z kawałka drewna (brzozy, osiki, olchy, lipy, wierzyby), rzadziej z cienkich deszczułek lub sklejk. Dno było wygięte (wydrążone) albo proste.

ШУФЕЛЬ

прылада для зграбання зерня, мякіны, адкідвання снегу, смецця і г. д. Раней выкарыстоўвалі толькі драўляныя з доўгім дзяржаннем. Іх выдзёўбвалі з цэльнага дрэва (бярозы, ліпы, вольхі, клёна, асіны). Даўжыня самога шуфеля 30-40 см, шырыня 15-20 см, даўжыня дзяржання 1,5-1,7 м. У наш час ужываюцца шуфель з фанеры, радзей – з бляхі.

SZUFLA

(szufiel); narzędzie do zgarniania ziarna, plew, odrzucania śniegu, śmieci itp. Wcześniej wykorzystywane były tylko łopaty drewniane z długim trzonkiem. Drążono je z jednolitego kawałka drewna (brzozy, lipy, olchy, klonu, osiki). Długość samej łopaty 30-40 cm, szerokość 15-20 cm, długość trzonka 1,5-1,7 m. W obecnym czasie łopaty wykonuje się ze sklejk, rzadziej z blachy.

РЭШАТА

прылада для прасейвання мукі ці правейвання зерня. Абечак рабілі звычайна з сухога лубу, дно – з рагожнай ці валасянай сеткі. У наш час абечак робяць з фанеры, дно – з металічнай сеткі.

RZESZOTO

(reszata) – urządzenie do przesiewania mąki lub ziarna. Obręcz wykonana była z suchego łyka, dno – z maty plecionej z sitowia, łyka, łodyg roślinnych lub włosów. W dzisiejszych czasach obręcz wykonywana jest ze sklejki, dno – z metalowej siatki.

ЖОРНЫ

прылада для памолу зерня; ручны млын. Жорны былі каменныя і драўляныя, каменныя рабілі з пясчаніку, граніту, вапняку. Жорны складаліся з 2 каменных дыскаў дыяметра 35-50 см, таўшчыняю 10-13 см, пастаўленых у скрынку ці станок. Ніжні нерухома камень звычайна быў таўсцейшы, верхні (верхавік) – больш лёгкі; ён меў у сярэдзіне адтуліну для засыпкі зерня. Верхні камень прыводзіўся ў рух пры дапамозе доўгага кія, верхні канец якога ўстаўляўся ў бэльку ці адтуліну спецыяльнай планкі, прыбітай да сцяны, а ніжні – у жалезную скабу на краі верхняга каменя. Каб мука лепш ссыпалася, паверхню ніжняга каменя рабілі трохі выпуклай, а верхняга – увагнутай, для лепшага размолу зерня рабочая паверхня мела насечкі.

ŻARNA

(żorny); urządzenie do mielenia ziarna; ręczny młyn. Żarna robiono kamienne i drewniane. Żarna kamienne wykonywano z piaskowca, granitu, wapienia. Składały się one z dwóch kamieni o średnicy 35-50 cm, grubości 10-13 cm, umieszczonych w skrzynce lub na stojaku. Dolny nieruchomy kamień (leżak) był zazwyczaj grubszy, górny (zwany biegunem) – lżejszy; miał on w środku otwór, przez który wsypywało się ziarno. Górny kamień wprawiało się w ruch przy pomocy długiego kija, którego górny koniec wstawiało w belkę lub otwór specjalnej listwy, przybitej do ściany, a dolny do metalowego skobla na brzegu górnego kamienia. Żeby mąka lepiej się sypała, powierzchnię dolnego kamienia robiono trochę wypukłą, a dolnego – wklęsłą, w celu lepszego mielenia ziaren powierzchnia robocza miała nacięcia.

БАРАНА

земляробчая прылада для рыхлення (баранавання) глебы. Найбольш распаўсюджанай была плеценая (драўляная), што выкарыстоўвалася звычайна на стараворных землях. Яна мела дугападобную форму, 4-6 радоў роўных драўляных прудоў утваралі рашотачны каркас. На скрыжаванні прудоў замацоўвалі з дапамогай плеченых вітак дубовыя (радзей кляновыя, грабавыя) зубы. Колькасць зубоў ад 16 да 25.

BRONA

(barana); narzędzie rolnicze do bronowania ziemi. Najbardziej rozpowszechniona była brona pleciona (drewniana) wykorzystywana do bronowania ziemi po orce. Miała ona kształt duhi (kabłąku); 4-6 rzędów równych, drewnianych prętów tworzyło kształt kraty. Na przecięciach prętów osadzone były przy pomocy witek dębowe (rzadziej klonowe, grabowe) zęby. Ilość zębów od 16 do 25.

АКУЧНИК

сошка, абганялка, баразняк; земляробчая прылада для пракладкі міжрадковых разор і акучвання бульбы. Лакальная назва распашнік, ральнік. Больш архаічная форма акучніка – драўляная сошка з жалезным нарогам і сіметрычнымі крыламі – „палічкамі”. Сучасны акучнік – жалезны, яго рабочая частка складаецца з сіметрычнага лемяша і авальных крылаў, што расхінаюцца па шырыні разоры; глыбіня разораў рэгулюецца рычажным элементам на канцы дышла і даўжынёй пастронкаў. У акучнік звычайна запрагалі каня.

SOCHA

(akuczник); obsypnik, okopywacz, obsypywacz – „soszka, abhaniałka, barazniak”; narzędzie służące do robienia bruzd między rzędami i okopywania ziemniaków. Lokalna nazwa „raspasznik, ralnik”. Bardziej archaiczna forma okopywacza – drewniana socha z żelaznym rozdwojonym rylcem. W dzisiejszych czasach rozpowszechniony jest okopywacz wykonany z żelaza, jego główne elementy to symetryczny lemiesz i owalne skrzydła, które rozsuwane są na szerokość bruzdy, głębokość bruzdy regulowana jest za pomocą dźwigni umieszczonej na końcu dyszla i za pomocą długości postronków. W okopywacz zaprzęgany był najczęściej koń.

КЛЮЧКА

прымітыўная драўляная прылада гаспадарчага ўжытку, пры дапамозе якой садзілі бульбу. У раней заараным полі рабілі ключкай адтуліну, куды потым клалі бульбу. Сустрэкаліся таксама ключкі з металічным канцом.

„KLUCZKA”

prymitywne drewniane narzędzie gospodarcze wykorzystywane do sadzenia ziemniaków. We wcześniejszym oranym polu robiono „kluczka” otwory, w których umieszczano ziemniaki. Spotykało się także „kluczki” z metalową końcówką.

МАТЫКА

ручная прылада для апрацоўкі глебы (пры праполцы гародніны, на невялікіх участках ёю акучвалі бульбу). Уяўляе сабой металічную пласціну з 4 зубамі, насаджаную на доўгае (70-110 см) драўлянае дзяржальна. Матыкі выраблялі кавалі.

MOTYKA

(matyka) – narzędzie ręczne do obróbki ziemi (używana przy pieleniu warzyw, na niewielkich działkach wykorzystywana do osypywania ziemniaków). Motyka to metalowa płytka, w której wycięto 4 zęby i osadzono na długim (70-110 cm) drewnianym trzonku. Motyka była wyrabiana przez kowali.

СЯКЕРА

традыцыйная ручная прылада ў выглядзе сталёвага ляза, замацаванага на драўлянай ручцы. Ужывалася для апрацоўкі дрэва і іншых матэрыялаў; раней таксама зброя. Сякера ўжывалася для дробнага рамонт сельскагаспадарчага інвентару. Яе бралі таксама ў дарогу.

Сякера гэта прылада, якой карыстаюцца і ў наш час.

SIEKIERA

(siakiera); tradycyjne ręczne narzędzie składające się ze stalowego ostrza osadzonego na drewnianym trzonku, służyło do obróbki drewna i innych materiałów; w dawnych czasach używane także jako broń. Siekiere wykorzystywano w czasie drobnych napraw sprzętu rolniczego. Zabierano ją ze sobą w czasie podróży.

Siekiera jest narzędziem wykorzystywanym także współcześnie.

ПІЛА

інструмент для апрацоўкі дрэва, металу і інш. Рабочая частка ўяўляе металічную пласціну ці дыск з зубчатым краем. Мае шэраг канструкцыйных варыянтаў у залежнасці ад спецыялізацыі. У наш час замест ручной пілы ўсё часцей ужываюць ланцуговую бензопілу або электрапілу.

PIŁA

narzędzie do obróbki drewna, metalu itp. Część robocza piły jest metalowa z ząbkowanym brzegiem. W zależności od przeznaczenia wyróżnia się różne typy konstrukcyjne tego narzędzia. Współcześnie zamiast piły ręcznej coraz częściej używa się piły motorowej lub elektrycznej.

ГЭБЕЛЬ

ф у г а н а к; стругальны дрэваапрацоўчы інструмент. Складаецца з доўгага (да 1 м) бруска, у сярэдзіне якога ў спецыяльнай адтуліне замацоўваецца жалезнае лязо. Найчасцей гэбель з аднаго боку меў ручку. Гэбель без ручкі называўся спускам (ці спустам), шырока выкарыстоўваўся для апрацоўкі бандарнай клёпкі (з гэтай мэтай яго замацоўвалі нерухома ў варштаце лязом даверху).

HEBEL

(hebiel) – „f u h a n a k”; narzędzie stolarskie. Składa się z długiego (do 1 m) kawałka drewna wyciętego do kantu, wewnątrz którego w specjalnej szczelinie zamocowane jest wymienne stalowe ostrze. Najczęściej z jednej strony ma uchwyt, rączkę. Hebel bez rączki nazywano strugiem, wykorzystywano go do obróbki bednarskiej klepki (w tym celu mocowany był nieruchomo w warsztacie ostrzem do góry).

СТРУГ

бандарны інструмент для апрацоўкі клёпак і гатовых вырабаў. Можа быць з прамым або выгнутым лязом, з паралельна ці асіметрычна пастаўленымі ручкамі. Струг выкарыстоўваўся таксама для першаснай апрацоўкі дрэва, пры вырабе гонты і інш.

STRUG

(struh) – w języku polskim zamienna nazwa na niem. „hebel”, narzędzie stolarskie drewniane (rzadziej metalowe) służące do obróbki klepek i gotowych wyrobów. Strug może być z prostym lub wygiętym ostrzem stalowym, z równoległe lub asymetrycznie zamocowanymi rączkami (rękojeściami, uchwytami). Strug wykorzystywany był także do pierwotnej obróbki drewna oraz przy wyrobie gontu.

СКОБЛЯ

інструмент, прызначаны для акорвання і габлявання дрэва. Скобля мела некалькі разнавіднасцяў. Найбольш пашырана скобля з паўкруглым лязом і дзвюма ручкамі. Пры вырабе бандарнага выдзеўбанага посуду шырока ўжывалася скобля аднаручная з кароткім (круглым і паўкруглым) лязом. Шырока ўжывалася ў цялярным, сталярным, бандарным, стальмашным рамёствах.

„СКОБЛА”

нарадзе прызначанае до каравання і hebrowania drewna; было kilka typów skobli. Najbardziej rozpowszechniony był skobel z półokrągłym ostrzem i dwoma uchwytami. Przy wyrobie naczyń bednarskich powszechnie używano zaś skobla z jednym uchwytem i krótkim (okrągłym i półokrągłym) ostrzem. Narzędzia te wykorzystywane były przez cieśli, stolarzy, bednarzy i rzemieślników wyrabiających wozy.

СВІДРАВАЛЬНЫЯ ІНСТРУМЕНТЫ

прылады і прыстасаванні для пракручвання адтулін. Прынцып дзеяння свідравальных інструментаў заснаваны на вярчэнні стрыжня з вострым рэжучым канцом. Свядзёлкамі пракручвалі малыя адтуліны; для вырэзвання адтулін кадаўба ці калёсных калодак выкарыстоўвалі спецыяльны свердзел – лапацень. Яго рабочая частка мела лапатападобную форму з вострымі краямі.

ŚWIDRY

(swidrawalnyja instrumenty) – narzędzia i urządzenia służące do wiercenia otworów. Zasada działania świdrów polega na obracaniu sworznia z ostrym tnącym końcem. Świdrami wiercono zazwyczaj małe otwory; do wiercenia otworów w kadłubkach i w żerdziach w wozie wykorzystywano specjalne świdry – „łapacień”. Jego robocza część miała kształt łopaty z ostrymi brzegami.

KAMUNIKAT.ORG

Транспартныя сродкі Środki transportu

Да нядаўнага часу найбольш распаўсюджаным сродкам транспарту былі калёсы і сані; цяглавай сілай быў конь. Калёсы шырока выкарыстоўваліся ў паўсядзённай практыцы кожнага сялянскага двара ад вясны да восені, а сані – зімой. Вынаходства машын паклала пачатак новым сучасным відам транспартных сродкаў.

Do niedawna najbardziej rozpowszechnionym środkiem transportu był wóz i sanie; siłą pociągową był koń. Wóz był szeroko wykorzystywany w codziennych czynnościach w każdym wiejskim gospodarstwie od wiosny do jesieni, a zimą tę rolę pełniły sanie. Wynalezienie maszyn dało początek nowym środkom transportu.

аглоблі

падсядзёлак

хамут дуга

лейцы

шархуны

аброць

ВУПРАЖ

збруя для коннай запрэжкі. Паводле прызначэння падзяляецца на: транспартную (для перавозкі пасажыраў і грузаў) і рабочую (для работы з земляробчымі прыладамі – сахой, бараной, плугам і іншымі). Асноўнай часткай хамутовай вупражы з’яўляецца хамут у комплексе з іншымі элементамі. Пры запраганні ў аглоблі выкарыстоўваюцца: дуга, падсядзёлак, папруга, набадры. Ва ўсіх тыпах вупражы неабходны аброць і лейцы. Кожны з састаўных элементаў вупражы мог адрознівацца вонкавай формай, матэрыялам, канструкцыйным спалучэннем асобных дэталей і спосабамі ўпрыгожвання. У час урачыстых выездаў на шыю каня надзявалі шархуны, званочки пад размаляванай дугой, аздобленай кветкамі і каляровымі стужкамі.

UPRZAŻ

(wupraj); oprzyrządowanie konnego zaprzęgu. Pod względem przeznaczenia dzieli się na: transportową (dla przewozu pasażerów i towaru) i roboczą (używaną w czasie pracy z narzędziami takimi jak: sochą, broną, pługiem itd.). Główną częścią uprzęży było chomaćto wraz z innymi elementami. Przy zaprzęganii w hołoble wykorzystywano: duhę, siodełko, popręg, szelki. We wszystkich typach uprzęży niezbędna była uzda i lejce (cugle, wodze). Każdy z elementów uprzęży mógł odróżniać się kształtem, materiałem, konstrukcyjnym połączeniem poszczególnych detali i sposobem ozdabiania. W czasie uroczystych wyjazdów na szyję konia nakładano janczary, dzwoneczki umieszczano pod malowaną duhą, ozdobianą kwiatami i kolorowymi wstążkami.

ХАМУТ

асноўная частка вупражы. Хамут складаецца з двух драўляных паўдужжаў (кleshчаў (1)), абцягнутых лямацям і скурай; знізу лямец прадаўжаецца мяккім валікам (саламяны жгут, абцягнуты скурай), што прылягае да падгрудка жывёлы (2); ніжнія канцы kleshчаў выходзяць вонкі і ў рабочым стане сцягваюцца супоняй (3). У хамутна – аглабельнай запряжцы хамут мае на баках гужы (4), за якія з дапамогай дугі мацуюцца аглоблі.

СНОМАТО

(chamut); глówna частка uppeжы. Складаўо сiя оно з двох дрэwnяных каблэк(1) абцягнiтых вoўлoкiем i скoрoй; з долу вoўлок (filc) закoнчoны iст мiяккiм вoўлкiем (слoмяне пoврoстo пoкpытe скoрoй), кoтoрy прызлeгa дo шчы зwиeрчeця (2); дoлнe кoнцe каблэкoв выcoнiе сa нa зewнaтpи i в чacиe зaпpягaнiя сцiягaнe сa рзeмiенeм oд чoмaтo (3). В чoмaтoвo – hoлoблoвoм зaпpягy чoмaтo мa пo бoкax гaзвy (4), зa кoтoрe пpы пoмoцy дуhi мoцyje сiя hoлoблe.

ДУГА

састаўная частка хамутова-аглабельнай вупражы. Выраблялася з распаранага дрэва (ракіта, вяз, дуб, ясьень, вішня, чаромха), каторае гнулі на гбале, ці бабе. Вылучаліся вязныя і звычайныя дугі. Вязная была больш масіўная, высокая, з крутым выгінам, уверсе дугі замацоўвалася металічнае колца. Вязныя дугі размалёўвалі рознымі ўзорамі.

ДУНА

drewniany kabłąk służący w zaprzęgu jednokonnym do przymocowania gązew chomąta do hołobli. Wyrabiane były z moczonego drewna (wierzby, wiązu, dębu, jesionu, wiśni, czeremchy) poprzez wyginanie na babie (kafarze). Wyróżniało się duhi do podróży i zwyczajne. Duha wyjazdowa była bardziej masywna, wysoka, z mocnym wygięciem, na górnej części duhi mocowało się metalowe kółko. Duhi do podróży (wyjazdowe) ozdabiało się różnymi wzorami.

АБРОЦЬ

в у з д э ч к а; мясцовая назва – аброцька; частка коннай вупражы, што накладаецца каню на галаву. У паўсядзённым ужытку сялян часцей выкарыстоўвалася вярвочная аброць. Для вязаной вупражы ці для верхняй язды аброць рабілі са скуры і ўпрыгожвалі; яна мела жалезныя цуглі, шоры. Пры верхавой яздзе сродкам кіравання з’яўляюцца павады, пры запрэжцы ў воз – лейцы.

UZDA

(abroć) – „w u z d e c z k a”; локальная назва abroćka; частка коннай упряжы, якую накідаюць коню на галаву. Давяць, для кожнага дня, сельскія частцей выкарыстоўвалі узды зробленыя з постронкаў, аднак частцей узду прызначаную для язды вярхом ці для выездаў выконвалі з скуры і аздаблялі; мела яна металевыя цуглы і окуляры. У часе язды вярхом кіравалі пры дапамозе водзю, у запряжцы – пры дапамозе леяц.

ЛЕЙЦЫ

частка вупражы; прызначаная для кіравання цяглавай жывёлай. Паводле спосабу вырабу бываюць вітыя (вяровачныя), плеченыя і суцэльныя, а паводле матэрыялу – пяньковыя, ільняныя, лыкавыя, скураныя і камбінаваныя (скура і вяроўка). Даўжыня лейцаў залежала ад сістэмы запрэжкі і тыпаў экіпажаў.

LEJCE

(lejcy) – część uprzęży; służyły do kierowania zwierzętami pociągowymi. Ze względu na sposób wyrobu wyróżnia się: wite (z powrozu), plecione i jednolite; ze względu na materiał: konopne, lniane, łykowe, skórzane i mieszane (skóra i powróż). Długość lejców zależała od systemu zaprzęgu i typu pojazdu.

ПАДСЯДЗЁЛАК

сядзёлка, частка вупражы. Гэта шырокі скураны пас на лямцавай падкладцы, які замацоўваецца на спіне каня з дапамогай папругі. Падсядзёлак выкарыстоўваюць у хамутна – аглабельнай запрэжцы.

SIODEŁKO

(padsiadziolak) – „s i a d z i o ł k a”; część uprzęży. Jest to szeroki skórzany pas na filcowej podkładce, umocowany na grzbiecie konia przy pomocy popręgu. Wykorzystywany był w chomątowo – hołoblowym zaprzęgu.

ШАРХУНЫ

б о м ы, ш а л е с т у н ы ; самагучальны музычны інструмент, які на скураным паску чаплялі коням на шыю. Складаліся з некалькіх (да 11) бронзавых (часам і медных) пустацелых шарыкаў розных памераў са шротам унутры, з проразямі па баках і вушкам у верхняй частцы.

JANCZARY

(szarchuny) – „b o m y, s z a l e s t u n y”; dzwonki, instrument muzyczny, zawieszony na skórzanym pasku na szyi konia. Składały się z kilku (do 11) wykonanych z brązu (czasem miedzianych) wydrążonych kulek różnych rozmiarów ze śrutem w środku, z nacięciami po bokach i uszkiem w górnej części.

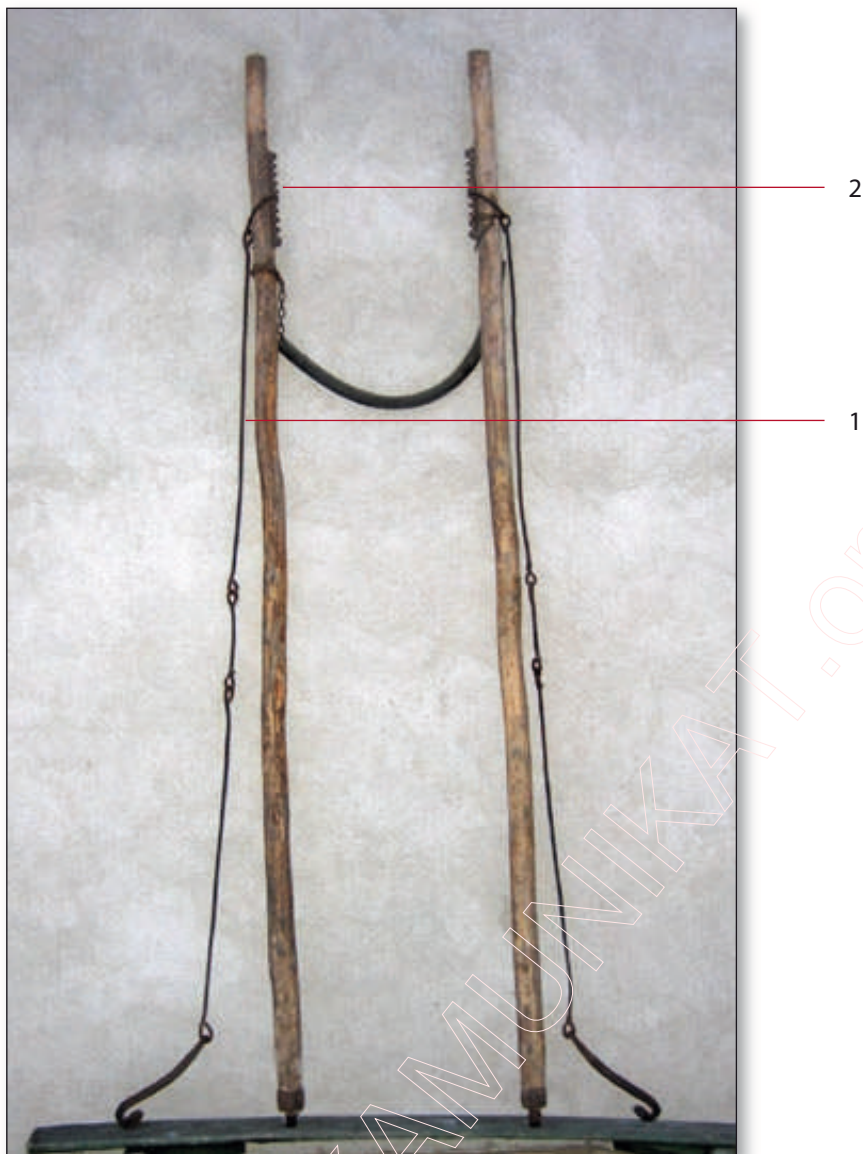

ВОРЧЫК

б а р а к ; прыстасаванне для запрагання каня ў плуг, барану ці для прыпрэжкі яго з боку аглобляў у дапамогу каранніку (сярэдні конь у тройцы).

ORCZYK

(worczyk) – „b a r a k”; urządzenie służące do zaprzęgnięcia konia w pług, bronę czy do zaprzęgnięcia z boku hofłobli, do pomocy dla konia dyszlowego (środkowy koń w trojce).

АГЛОБЛІ

канструкцыйны элемент транспартных сродкаў, што служыць для злучэння іх з канём. Уяўляюць сабой пару жардзін (часцей з бярозы), прымацаваных канцамі да пярэдняй восі калёс ці да капылоў саней. Пры запрэжцы аглоблi змацоўваюцца з дугой гужамі ад хамута і рэгулююцца па яе шырыні атосамі (цягамі)(1), для мацавання якіх на верхніх канцах аглобляў з унутранага боку ёсць спецыяльныя металічныя насечкі (2).

НОЎОБЛЕ

(аһлоблi) – два дышлі; канструкцыйны элемент возу служачы да поўчэння го з коніем. Jest to najczęściej пара dyszli (zazwyczaj brzożowych) przymocowanych końcami do przedniej osi kół lub do przednich płóz sań. W czasie zaprzężania hołoble mocowało się do duhi za pomocą gązew chomąta i regulowało się do jej szerokości przy pomocy cięgna (1). Do ich mocowania na końcach hołobli z wewnętrznej strony były specjalne metalowe zębatki (nacięcia) (2).

КАЛЁСЫ

воз; тип гужавых транспартных сродкаў. Да нядаўняга часу шырока выкарыстоўваліся ў паўсядзённай гаспадарчай практыцы кожнага сялянскага двара. Традыцыйныя сялянскія калёсы мелі простую канструкцыю: 4 колы, насаджаныя на драўляныя восі пярэдняга і задняга ходаў, што трывала злучаліся паміж сабой выгнутай трайнёй і жэрдкамі – біламі, якія ўтваралі аснову кузава. У падушкі задняга і пярэдняга ходаў забівалі ручкі, якія падпіралі бартавыя дошкі або драбіны. Пры перавозцы малагабарытных грузаў выкарыстоўвалі плецены кош, які ставіўся на калёсы паміж ручак.

Да XX ст. найбольш пашыраным тыпам калёс былі драбіны. Да пачатку XX ст. сяляне рабілі колы амаль цалкам з дрэва. Драўлянымі былі амаль усе элементы. У пачатку XX ст. пашырыліся калёсы на жалезным хаду.

WÓZ

(kalosy) – fu r m a n k a; środek transportu ciągnięty przez konie. Do niedawna powszechnie wykorzystywany w codziennych pracach w każdym gospodarstwie. Tradycyjny wiejski wóz miał prostą konstrukcję: 4 koła osadzone na tylnych i przednich osiach złączone były ze sobą przy pomocy odpowiednio ociosanego i wygiętego drąga zwanego rozworą, tworzyły one podstawę nadwozia. W poduszki przednich i tylnych osi wstawiano kłonicę, które umożliwiały zakładanie bocznych desek lub drabin. W czasie transportu niewielkich ładunków wykorzystywano pleciony kosz, który stawiało się na wozie między rączkami.

Do XX wieku najbardziej rozpowszechnionym typem wozu był wóz drabiniasty. Do tego czasu ludzie robili koła niemal całkowicie z drewna. Drewniane były prawie wszystkie elementy. Na początku XX w. rozpowszechniły się wozy na żelaznych obręczach kół.

САНИ

палазовы транспартны сродак, які шырока выкарыстоўваўся зімой. Паводле прызначэння ўсе сані можна падзяліць на некалькі тыпаў: звычайныя рабочыя, кары (лесавозы), выязныя (вазкі), і ручныя (санкі). Найбольш распаўсюджанымі былі рабочыя сані. У тыповым варыянце ўяўлялі сабой 2 палазы, злучаныя паміж сабой. За пярэднія капылы мацавалі аглоблі для коннай запряжкі. У сялянскай гаспадарцы рабочыя санкі выконвалі ўніверсальныя функцыі, выкарыстоўвалі іх таксама для пасажырскай язды.

SANIE

(sani) – pojazd zaprzęgowy poruszający się na płozach zwykle po śniegu. Ze względu na przeznaczenie sanie dzieli się na kilka typów: zwyczajne – robocze, sanie do przewozu drewna, osobowe i saneczki (ręczne). Najbardziej rozpowszechnione były sanie robocze. Składały się one z 2 połączonych ze sobą płóz. Za ich przednią część mocowało się hołoble do zaprzęgania konia. W gospodarstwie robocze sanie pełniły uniwersalną funkcję, wykorzystywano je również do przewozu ludzi.

Ткацкія вырабы Wyroby tkackie

Сыравінай для ткацтва здаўна служылі лён, воўна, радзей пняўка. Усе працэсы, звязаныя з апрацоўкай сыравіны і падрыхтоўкай яе да ткання, выконваліся ўручную, у хатніх умовах. Звычайна гэта была жаночая работа. Кужэльнае палатно ткалі для вырабу адзення. Тканіны для інтэр'ера былі больш разнастайнымі. Асаблівай прыгажосцю вылучаліся ручнікі, абрусы, макаткі, дэкаратыўныя поцілкі.

Podstawowym surowcem w tkactwie były: len, wełna, rzadziej konopie. Wszystkie procesy związane z obróbką surowca i przygotowaniem go do tkania wykonywane były ręcznie, w warunkach domowych. Zazwyczaj praca ta wykonywana była przez kobiety. Lniane płótno tkane było z przeznaczeniem do wyrobu ubrań. Tkaniny do wystroju wnętrza były bardziej różnorodne. Szczególnym pięknem wyróżniały się ręczniki, obrusy, makatki, dekoracyjne narzuty.

РУЧНІК

кавалак тканіны абрадавага, дэкаратыўнага і ўтылітарнага прызначэння. Шырыня яго вагалася ад 25 да 45 см залежна ад шырыні ткацкага стана, даўжыня – ад 1 да 4 м. Ручнікі ўжываліся для штодзённага і святочнага дэкаратыўнага ўбрання жылля і абразоў.

Ручнікі аздаблялі разнастайнымі тканымі ўзорамі, вышыўкай, упрыгожвалі зубчастымі карункамі, прошвамі, махрамі, палоскамі чырвонага паркалю. Арнамент беларускага ручніка надзвычай багаты і разнастайны. У ім пераважалі геаметрычныя матывы, бытавалі раслінныя ўзоры. У тканых, вышываных ручніках пераважае традыцыйнае колеравае спалучэнне чырвонага дэкору з белым фонам палатна. Падобная гама нярэдка дапоўнена сінімі або чорнымі ніткамі. Ручнікі былі і ёсць адным з неабходных абрадавых атрыбутаў у вясельным і пахавальна – памінальным абрадах, уваходзілі ў пасаг нявесты. У мінулым ручнік быў своеасаблівым язычніцкім абразом, магічным сімвалам роду, сям'і, з дапамогай якога быццам бы ажыццяўлялася сувязь паміж нашчадкамі і продкамі.

RĘCZNIK

(ruczник); kawałek tkaniny o obrzędowym, dekoracyjnym i użytkowym przeznaczeniu. Jego szerokość wahała się od 25 do 45 cm w zależności od szerokości warsztatu tkackiego, długość – od 1 do 4 m. Ręczniki wykorzystywano do codziennego i świątecznego dekorowania mieszkania i ikon.

Ręczniki zdobiono różnorodnymi tkanymi i wyszywanymi wzorami, upiększano ząbkowanymi koronkami, wstawkami, frędzlami, paskami czerwonego perkalu. Ornament białoruskiego ręcznika jest nadzwyczaj bogaty i różnorodny. Przeważały w nim motywy geometryczne, spotykało się także wzory roślinne. W tkanych i wyszywanych ręcznikach dominuje tradycyjne połączenie koloru czerwonego z białym płótnem, spotyka się jednak wzory uzupełniane niebieskimi i czarnymi nićmi. Ręczniki były niezastąpionym atrybutem w obrzędzie weselnym i pogrzebowym, wchodziły w skład posagu panny młodej. W przeszłości ręcznik był swego rodzaju pogańskim obrazem, magicznym symbolem rodów, rodziny, wierzone, że przy jego pomocy urzeczywistnia się związek między następcami a przodkami.

АБРУС

на столынік; тканы, вязаны або плецены выраб, прызначаны для засцілання стала. Абрус звычайна складаўся з адной або дзвюх сшытых полак ільнянай тканіны (даўж. 1,5-2 м, шыр. 1-1,5 м). Часта яго ўпрыгожвалі вышываным арнамантам, аплікацыяй, карункамі, махрамі. Абрус быў абавязковым арыбутам традыцыйнай сямейнай і каляндарнай абраднасці беларусаў (уваходзіў у пасаж нявесты, ім накрывалі стол). Апрача ўтылітарнай і абрадавай функцыі, выконваў важную ролю ў дэкаратыўным афармленні інтэр'ера вясковай хаты.

OBRUS

(abrus) – „n a s t o l n i k”; тканы, робяны на друтах, szydełku albo pleciony wyrób, przeznaczony do przykrywania stołu. Obrus zazwyczaj składał się z jednej lub dwóch zszytych połówek lnianej tkaniny (dł. 1,5-2 m, szer. 1-1,5 m). Często był ozdabiany wyszywanym ornamentem, aplikacją, koronkami, frędzlami. Obrus był niezbędnym atrybutem tradycyjnego rodzinnego i kalendarzowego obrzędu Białorusinów (wchodził w skład posagu panny młodej, przykrywano nim stół). Oprócz użytkowej i obrzędowej funkcji, spełniał też ważną rolę w ozdabianiu wnętrza wiejskiej chaty.

СУРВЭТКА

узорысты тканы, вязаны, плецены, гафтаваны, вышыты выраб з лёну, бавоўны, шоўку для ўпрыгожання жылога інтэр'ера. Форма сурвэтак была разнастайная: прамавугольнік, квадрат, круг, многавугольнік і эліпс. Традыцыйныя сурвэткі былі аздобленыя вышыўкай, у вязаных быў пашыраны геаметрычны арнамент.

SERWETKA

(surwetka); wzorzysty, tkany, robiony na drutach lub szydełku, pleciony, haftowany, wyszywany wyrób wykonany z lnu, bawełny lub jedwabiu, służący do ozdabiania wnętrza domu. Serwetki miały różny kształt: prostokąta, kwadratu, koła, wielokąta, elipsy. Tradycyjne białe serwetki były ozdobione kolorowymi wyszytymi wzorami, w robionych na drutach powstawał najczęściej geometryczny ornament.

ДЫВАН

тканы (часам вышываны, вязаны) выраб з воўны, шоўку, бавоўны, лёну або штучнага валакна, прызначаны для ўпрыгожання і ўцяплення жылля. Дываны прыбівалі да сцяны, імі засцілалі ложак, ўпрыгожвалі інтэр'еры царкоўных храмаў. Найбольш пашыраная кампазіцыя дываноў – геаметрычны ці раслінны ўзор. Складаная тэхніка выканання патрабавала ад ткаляў вялікага майстэрства. Увесь час пашыралася разнастайнасць узораў і колеравая гама тканін. Сустрэкаліся таксама вышываныя дываны, якія дэкорам і кампазіцыяй былі падобныя на тканяны. Дыван быў абавязковым арыбутам вясельнага абраду.

DYWAN

tkany (czasem wyszywany lub robiony na drutach) wyrób z wełny, jedwabiu, bawełny, lnu lub sztucznego włókna, przeznaczony do ozdabiania i ocieplania mieszkania. Dywany przybijano do ściany, zaścielano nimi łóżko, ozdabiano wnętrza cerkwi. Najczęściej spotykane kompozycje na dywanach – geometryczne lub roślinne wzory. Skomplikowana technika wykonania wymagała od tkaczek dużych umiejętności, bowiem rozszerzała się różnorodność wzorów i gama kolorów na tkaninie. Spotykało się też dywany wyszywane, które swoim wzorem i kompozycją przypominały tkane. Dywan był obowiązkowym atrybutem weselnego obrzędu.

ПАЛАВІК

х о д н і к; ткане рознакаляровае палатно, якое служыла для засцілення падлогі. Выраблялася са шматаў, парэзаных у стужкі. Існавала некалькі спосабаў выконвання палавікоў – тканя, вязаня, шытыя. Тканя рабіліся на кроснах, вязаныя рабілі кручком. Шытыя – на аснову нашывалі каляровыя латкі, шматкі, утвараючы ўзор.

CHODNIK

(paławik) – „c h o d n i k”; tkane różnokolorowe płótno służące do zaścielenia podłogi. Chodniki wyrabiano najczęściej z materiału pociętego na paski. Ze względu na sposób wykonania wyróżniało się chodniki: tkane, robione na szydełku i szyte. Tkanie przygotowywano na krosnach, w szytych – na osnowę naszywano kolorowe łatki lub szmatki tworząc wzór.

МАКАТКА

маляваны або вышываны на тканіне выраб, прызначаны для ўпрыгожвання інтэр'ера народнага жылля. На кавалак ільнянога палатна (белага або афарбаванага на чорны колер) наносілі малюнак ці вышыўку. У цэнтры макаткі быў найчасцей букет кветак у вазе, кошыку ці перавіты стужкай, акаймаваны па краях гірляндай з кветак і лісця. Часта ў кампазіцыю ўключаліся выявы птушак, жывёл і людзей.

МАКАТКА

malowany albo wyszywany na tkaninie wyrób, przeznaczony do ozdabiania wnętrza chaty. Kawałek lnianego płótna (białego lub ufarbowanego na czarny kolor) malowano lub wyszywano. W centrum makatki był najczęściej bukiet kwiatów w wazie, koszyku lub owinięty wstążką, otoczony po bokach girlandami z kwiatów i listków. Często w kompozycjach pojawiały się postaci ptaków, zwierząt i ludzi.

ПАЛАТНО

льняная тканіна, вырабленая ў хатніх умовах. Гатовае палатно бялілі, потым качалі качалкамі і скручвалі ў сувоі (паставы). Было яно абавязковым аtryбутам пасагу маладой. Кужэльнае палатно выкарыстоўвалі на жаночыя і святочныя мужчынскія кашулі, а таксама наміткі. Са зрэбнага палатна шылі мужчынскія будзённыя кашулі і порткі.

PLÓTNO

(pałatno); Lniana tkanina wyprodukowana w warunkach domowych. Gotowe płótno wybielano, potem wygładzano przy pomocy maglownicy i zwijano w rulon. Było ono obowiązkowym atrybutem posagu panny młodej. Lniane płótno wykorzystywano do szycia kobiecych i świątecznych męskich koszul, a także kobiecych czepców. Ze zgrzebnego płótna szyto mężczyznom koszule i spodnie codziennego użytku.

Адзенне і абутак Ubranie i obuwie

Адзенне з'яўляецца адным з найважнейшых складнікаў матэрыяльнай і духоўнай культуры народа і цесна звязана з умовамі яго жыцця. У беларусаў асноўнай сыравінай для адзення былі валокны льну, канопляў, скура і воўна жывёл. На сваіх палосках сяляне вырошчвалі лён, каноплі і апрацоўвалі іх. Увесь працэс апрацоўкі сыравіны ад пачатковых стадый да вырабу гатовых прадметаў адзення праходзіў у хатніх умовах. Абутак быў найчасцей самаробны.

Ubranie jest jednym z ważniejszych elementów składowych materialnej kultury narodu białoruskiego i jest odzwierciedleniem jego warunków życia. Głównym surowcem do wyrobu ubrania było włókno lnu, konopi, skóra i wełna. Na swoich poletkach ludzie uprawiali len i konopie, z których po obróbce otrzymywali płótno. Cały proces, od początkowego stadium do wyrobu gotowych elementów stroju, odbywał się w warunkach domowych. Obuwie było wykonywane ręcznie.

КАШУЛЯ

с а р о ч к а; асноўная частка жаночага беларускага народнага адзення. Яе насілі ў любым узросце, у будні і святы. Шылі з ільнянога саматканага палатна. Жанчыны запраўлялі ў андарак і запіналі фартухом. Традыцыйная кашуля мела рукаў з манжэтай і каўнер (або без каўнера), прамы разрэз на грудзях. Кашулі заўсёды былі белага колеру – колеру натуральнага палатна, святочныя кашулі аздаблялі найчасцей вышыўкай чырвонага і чорнага колераў.

ФАРТУХ

паясная адзежына, якую надзявалі на спадніцы. Шылі з 1-2 полак льнянога палатна, мацавалі на таліі завязкамі ці матузкамі. Памеры фартухоў розныя, аднак яны заўсёды былі карацейшыя за спадніцу. Святочныя фартухі багата аздаблялі тканым або вышытым арнаментам.

KOSZULA

(kaszula) – „s a r o c k a”; główna część stroju kobiety i mężczyzny. Jako część kobiecego stroju ludowego noszona przez kobiety w różnym wieku, w dzień roboczy i w święta. Koszule szyto z lnianego płótna tkanego w warunkach domowych. Kobiety nosiły koszule wypuszczone w spódnicę i podwiązane fartuchem. Tradycyjna koszula miała rękaw z mankietem i kołnierz lub była bez kołnierza oraz proste rozcięcie na piersiach. Koszule (męskie i kobiece) zawsze były białe – koloru naturalnego płótna, świąteczne zaś wyszywane czerwonymi i czarnymi wzorami.

FARTUCH

ubranie do pasa zakładane na spódnicę. Szyto je z 1-2 połówek lnianego płótna, zawiązywano w talii sznurkiem lub tasiemką. Rozmiary fartuchów były różne, zawsze jednak były krótsze od spódnicy. Świąteczne fartuchy bogato zdobiono tkanym lub wyszywanym ornamentem.

СПАДНИЦА

а н д а р а к, с а я н; паясное адзенне ў выглядзе некалькіх сшытых полак тканіны. Спадніцы шылі з даматканага палатна, сукна ў клетку або ў падоўжныя ці папярочныя палосы. Часта дадатковым элементам дэкару служылі запрасаваныя складкі, вышыўка, нашыўкі тасемак, стужак.

ГАРСЭТ

к а б а т; адзежына ў выглядзе безрукаўкі, якую надзявалі паверх кашулі да святочнага ўбору. Гарсэты шылі на падшыўцы з даматканых і фабрычных тканін (чорнага, фіялетавага, сіняга, блакітнага, чырвонага, малінавага колераў). Спераду зашпільвалі або зашнуроўвалі.

SPÓDNIKA

(spadnica) – „а н д а р а к, с а я н”; odzież do pasa składająca się z kilku zszytych ze sobą kawałków tkaniny. Spódnice szyto najczęściej z tkanego w domu płótna, sukna w kratkę albo w podłużne lub poprzeczne pasy. Często dodatkowym elementem ozdobnym były zakładki, wyszyte wzory, naszywane tasiemki i wstążki.

GORSET

(harset) – „к а б а т”; bezrękawnik zakładany na koszulę do świątecznego stroju. Gorsety szyto na podszewce z fabrycznych lub wyrabianych w domu tkanin (w kolorze czarnym, fioletowym, niebieskim, błękitnym, czerwonym, malinowym). Z przodu były zapinane lub sznurowane.

КАЖУХ

верхняе зімовае адзенне з аўчын. Шылі з нядубленых, пазней з вырабленых аўчын жоўта – карычнева – вохрыстага, вохрыста – цаглянага, радзей беллага колераў. Святочны кажух багата аздаблялі.

ХУСТКА

жаночы галаўны ўбор; квадратны кавалак тканіны або ажурнага палатна, прызначаны для пакрыцця галавы і плячэй. Выбар матэрыялу залежаў ад сезоннага прызначэння. Зімовыя хусткі вызначаліся вялікімі памерамі.

KOŻUCH

(każuch) – wierzchnie zimowe ubranie z owczych skór. Dawniej kożuchy szyto z niegarbowanych, później z wyprawionych owczych skór w kolorze żółto – brązowo – ochrowym, ochrowo – ceglстым, rzadziej w białym. Świąteczne kożuchy bogato ozdabiano.

CHUSTKA

kobiece nakrycie głowy; kwadratowy kawałek tkaniny albo ażurowego płótna przeznaczony do przykrywania głowy i ramion. Wybór materiału uzależniony był od pory roku. Zimowe chustki wyróżniały się wielkimi rozmiarami.

НАГАВІЦЫ

штаны, порткі; адна з састаўных частак традыцыйнага мужчынскага адзення. Шылі з шарацковага палатна або са зрэбнай тканіны, зімовыя – з цёмнага сукна. Вузкія калошы злучалі ў верхняй частцы ромбападобнай устаўкай, унізе спадалі свабодна або абкручваліся анучкамі і аборамаі лапцяў.

ПОЯС

паяс; скураная або плеченая, тканая, вітая з ніткаў доўгая вузкая стужка для падпяразвання (даўжынёй 150-300 см, шырынёй 1,5-30 см); неад'емная частка нацыянальнага адзення беларусаў. Ім падпяразвалі кашулі і верхняе адзенне.

SPODNIЕ

(nahawicy) – „штаны, порткі”; адна з частак складовых традыцыйнага мужчынскага строю. Spodnie шyto з шарацковага палатна або з згрэбнай тканіны, зімовыя з цёмнага сукна. Вузкія ногавкі злучаны былі ў гóрняй частцы вставкай у выглядзе ромба, у долу спадалы свабодна або былі овіяны анучкамі і шнуркамі з лапцяў.

PAS

(pояс) – „паяс”; скураная або плеченая, тканая, звязаная з ніткаў доўгая вузкая стужка служыць для падпяразвання кашулі і верхняга ачытка (даўжынёй 150-300 см, шырыня 1,5-30 см); частка нацыянальнага строю Беларусаў.

БУРКА

мясовая назва ж у п і ц а; верхняе адзенне з грубага нефарбаванага самаатканага палатна, надзявалі ў дарогу ў халоднае ці дажджлівае надвор'е паверх кажуха ці світкі.

ШАПКА

вусанка – традыцыйны мужчынскі галаўны ўбор. У халоднае надвор'е бакавыя крылы апускалі і падвязвалі пад падбародкам.

„BURKA”

miejscowa nazwa „żupica”; wierzchnie okrycie z grubego, tkanego i nieufarbowanego płótna; zakładano ją w chłodne i deszczowe dni, w czasie podróży zakładano nawet na kozuch lub „switkę”.

CZAPKA

(szapka – wuszanka) – tradycyjne męskie nakrycie głowy. Noszono je w chłodne dni, wówczas „uszy” w czapce opuszczano i zawiązywano pod brodą.

ЛАПЦІ

традыцыйны сялянскі абутак, плецены з лыка (лазовага, ліповага) пняньковых або льяных вітушак ці тонкіх вярвачак. У XIX ст. пашырыўся скураны абутак накшталт лапцяў – пасталы.

ЉАРСІЕ

(łapci); tradycyjne wiejskie obuwie, plecione z łyka (łozowego lub lipowego), konopnych lub lnianych witek lub cienkich sznureczków. W XIX w. rozpowszechniło się obuwie przypominające łąpcie, ale wykonane ze skóry – „pastaly”.

ВАЛЁНКИ

зімовы абутак з валенай воўны. У дажджлівае надвор’е накладалі на іх галёшы.

WALONKI

zimowe buty wykonane ze sfilcowanej wełny. W niepogodę zakładano na nie kalosze.

БОТЫ

тып шытага скуранога мужчынскага абутку, рабілі іх са скуры кароў, коней, свіней, авечак, коз. Боты ў вёсцы насілі вельмі беражліва, яны пераходзілі ад бацькоў дзецям і г.д.

БУТУ

(boty); skórzane męskie buty z cholewką, wyrabiano je z krowiej, końskiej, świńskiej, owczej i koziej skóry. Buty na wsi noszono bardzo ostrożnie, szanowano i przekazywano je z pokolenia na pokolenie.

